

1

Antologi

ELVA ANALYSER
ELVA BRANSCHPROGNOSE

Inledning

Antologin är ett kunskapsunderlag som tillsammans med texterna i På väg utgör den analys som ligger till grund för framtagandet av Regional utvecklingsstrategi Halland. Antologin är en samling sammanfattningar av viktiga analyser och prognoser som har tagits fram under senare år. Publikationerna i sin helhet finns på Region Hallands webbplats.

Region Halland, januari 2019

SAMMANFATTNINGAR ELVA ANALYSER

SAMMANFATTNINGAR ELVA BRANSCHPROGNOSER

SAMMANFATTNINGAR

11 Analyser

INNEHÅLL:

Analys Tillväxtstrategi för Halland.....	s6	Arbetsmarknadsintegration i Halland.....	s25
Hallands hälso- och sjukvårdsstrategi.....	s13	Unga och unga vuxnas psykiska hälsa och livsvillkor ...	s34
Strukturomvandlingens geografi i Hallands län.....	s16	Från vaggan till graven	s36
Innovation och näringslivsförnyelse i Halland.....	s18	Hur kan Hallands boendeattraktivitet utvecklas?	s38
Hallands styrkeområden	s21	The Megaregion of Western Scandinavia 2018.....	s45
Folkhälsan i Halland	s23		

1.

Analys Tillväxtstrategi för Halland

14 SLUTSATSER

Halland är en välmående region som har en positiv befolknings- utveckling, god hälsa, hög medelinkomst, hög förvärvsfrekvens och växande lokala marknader. Det finns dock skillnader som innebär utmaningar för Halland. Analysen sammanfattas med totalt fjorton slutsatser.

Slutsats 1 – Samhällsutmaningar och smart specialisering

Region Halland formulerar och genomför den regionala tillväxtpolitiken i ett strategiskt ramverk som beslutas på europeisk och nationell nivå. Ramverket utgörs av Europa 2020-strategin och den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft. Dessa sätter fokus på ökad sysselsättning, ökad konkurrenskraft, minskat utanförskap samt att reducera utsläppen av växthusgaser.

Det strategiska ramverket betonar också betydelsen av att den regionala tillväxtpolitiken hanterar globala samhällsutmaningar som demografi och hälsa, miljö och klimat samt en ökad konkurrens om naturresurser. Företrädesvis genom att använda samhällsutmaningar som drivkraft för ett innovationsarbete.

Nya produkter, tjänster och lösningar på behov som kan härledas till en global samhällsutmaning möter en stor och växande efterfrågan. Att bygga upp kompetens inom ett styrkeområde med en koppling till en samhällsutmaning kan därför bidra till regional tillväxt och sysselsättning.

Ramverket betonar även smart specialisering, en metod för att ta fram regionala innovationsstrategier. Syftet är att regioner i Europa bättre än tidigare ska peka ut

styrkeområden baserat på sina relativa styrkor och svagheter och därmed stödja innovationsnischer, ekonomisk specialisering och regional tillväxt.

Slutsats 2 – Bygg vidare på tidigare tillväxtarbete

Regional tillväxtpolitik behöver bygga vidare på tidigare tillväxtarbete. För Halland innebär det bland annat att innovationssystemet behöver utvecklas när det gäller styrning, ledning och finansiering. Och det behöver bättre kunna stödja förnyelse och omställning i befintligt näringsliv. Vidare finns det ett stort behov av att utveckla det regionala tillväxtarbetet avseende kompetensförsörjning och matchning på arbetsmarknaden. Här behövs ett tydligare politiskt uppdrag och en förstärkt regional organisation.

Att peka ut och koncentrera resurser till styrkeområden är ett sätt att stödja innovationsnischer, ekonomisk specialisering och regional tillväxt. Att arbeta långsiktigt är nödvändigt eftersom det tar tid att förändra strukturer och därmed uppnå resultat. Därför är det viktigt att bygga vidare på arbetet med de identifierade styrkeområdena från tillväxtprogrammet 2007 – 2010 som är besöksnäring, livsmedel, bioenergi och hälsoteknik.

Arbetet med styrkeområdena har visat på varierande resultat. Svaga resultat för besöksnäringen och bioenergi förklaras av att det saknades en strategi för hur resultat från utvecklingsarbetet skulle tas om hand. Det tyder på ett svagt ägarskap. Vidare finns ett behov av en bredare ansats inom bioenergi och livsmedel. Det handlar om att tydligare hantera samhällsutmaningen klimat och miljö,

samt att koppla livsmedel till landsbygd, hälsa, regional profilering och destinationsutveckling. Satsningarna på hälsoteknik behöver fortsätta så att de resultat som uppnåtts tillvaratas och växlas upp.

Slutsats 3 – God utveckling och flera jämnstarka kommuner

I Halland har flera kommuner en god utveckling med en växande folkmängd, ökande sysselsättning och höga medelinkomster. Dessutom är flera kommuner förhållandevis jämnstarka – Halmstad, Varberg och Kungsbacka – och ingen är tillräckligt dominerande för att vara ett självklart regionalt centrum för hela Halland. Detta beror också på att Halland inte är en gemensam arbetsmarknad. Södra länsdelen är en egen arbetsmarknad, medan norra Halland både är en egen och integrerad i Göteborgsregionens arbetsmarknad. Skillnaden är stor jämfört med exempelvis Kronobergs och Jönköpings län, där Växjö och Jönköpings kommuner är självklara regionala centralorter.

Strukturen med flera jämnstarka kommuner sätter spelplanen för den regionala tillväxtpolitiken. Ett regionalt perspektiv behöver identifiera behov och utmaningar i olika delar av Halland, så att delarna kan förstärka varandra på ett sätt som gör att hela Halland utvecklas positivt.

Slutsats 4 – Storstadskoncentration och Halland, olika utgångslägen i norr och söder

Befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i Sverige koncentreras allt mer till Stockholms-, Göteborgs- och

Malmöregionen. Denna storstadskoncentration bedöms fortsätta. Därmed finns det ett stort och växande behov att både Göteborgs och västra Skånes arbetsmarknader knyts närmre Halland. De senaste decennierna har goda boendemiljöer i kombination med en hög tillgänglighet till Göteborgsregionens arbetsmarknad bidragit till en stor inflyttning. För en fortsatt god utveckling i Halland behövs goda boendemiljöer, fler bostäder för olika målgrupper och hög tillgänglighet till storstadsregioners arbetsmarknader i både norra och södra Halland.

Idag har södra och norra länsdelen skilda utgångslägen avseende tillgänglighet till en storstadsregions arbetsmarknad. Norra Halland, företrädesvis Kungsbacka och Varberg, har en hög tillgänglighet till Göteborgsregionens arbetsmarknad, medan södra Halland har svaga kopplingar till både västra Skånes och Göteborgsregionens arbetsmarknader.

Södra Halland behöver öka sin tillgänglighet till dessa arbetsmarknader, men också utveckla det som storstadsregionerna har, innovationskraft och en växande lokal arbetsmarknad. En sådan utveckling gynnar södra Halland men driver även på en positiv utveckling österut, där man redan har bra kopplingar till bland annat entreprenörsregionen i Västra Småland. Det finns en risk att de skilda utgångslägena mellan norra och södra Halland ger en mer polariserad utveckling. De senaste åren har norra Halland utvecklats bättre än södra i termer av sysselsättning och skatteunderlag. Med en fortsatt storstadskoncentration riskerar södra Halland att hamna i en utvecklingskugga.

forts.

Slutsats 5 – Skillnader mellan kommuner, inom kommuner och mellan kust och inland

Halland har sammantaget en god utveckling, men det finns också stora skillnader inom regionen. Folkmängds- och sysselsättningsutvecklingen har varit betydligt starkare i Kungsbacka än i exempelvis Laholms och Hyltes kommuner. Hur enskilda kommuner kan dra fördel av storstads- koncentrationen är en faktor som bidrar till mellankommunala skillnader. I detta avseende finns skilda utgångslägen mellan norra och södra länsdelen.

Halland är generellt sett en välmående region när det gäller befolkningens hälsa, men det finns skillnader mellan kommuner och inom kommuner. Samma skillnader kan ses när det gäller utanförskap och skolavhopp.

En ytterligare skiljelinje i Halland är mellan kust och inland. Hallands kustområde har en god befolkningsutveckling och en hög tillgänglighet till stora befolkningskoncentrationer. Stora delar av inlandet har däremot en sämre befolkningsutveckling och tillgänglighet till stora tätorter. Låg tillgänglighet är en förklaring till att delar av Hallands inland har en svag utveckling. Stora delar av Hallands landsbygd saknar också tillgång till snabbt bredband, vilket försämrar förutsättningarna för inflyttning, företagande och offentlig service.

Slutsats 6 – Hälsan i Halland är generellt god men ojämlig

Hallänningarnas hälsa är genomgående god och den blir allt bättre. Men det finns skillnader i hälsoläget mellan olika grupper i befolkningen, exempelvis avseende kön, socioekonomi, etnicitet, funktionsnedsättning, boende-

område, sexuell läggning och ålder. Mätningar av dödlighet, sjuklighet, självs kattad hälsa och levnadsvanor visar att skillnader i hälsa i Halland ökat.

Skillnaderna i hälsa går att undvika eftersom de har sin grund i de förhållanden under vilka människor växer upp, lever, arbetar och åldras och de system som tillämpas för att hantera sjukdomar. Skillnader i förutsättningar påverkar vuxenlivet och ålderdomen, vilket talar för att uppväxtvillkoren har stor betydelse för befolkningens hälsa. För att hälsan i Halland ska bli mer jämlik behövs insatser för att minska skillnader i hälsa.

Slutsats 7 – Invandring har ökat antal sysselsatta i Halland, men många med utrikes bakgrund har svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden

Halland har haft en historiskt stor invandring de senaste åren. Det har varit avgörande för en ökad sysselsättning. Sedan år 2007 har antal sysselsatta i Halland med inrikes bakgrund minskat med 169 personer. Samtidigt har antal sysselsatta med utrikes bakgrund ökat med 3 360. Utvecklingen förklaras av åldersstruktur. De personer med inrikes bakgrund som slutar arbeta på grund av ålder är ungefär lika många som dem som påbörjar sitt arbetsliv. För personer med utrikes bakgrund är det betydligt fler som påbörjar sitt arbetsliv än som avslutar det. Detta eftersom de flesta migranter är i förvärvsarbete åldrar. Allt fler blir tillgängliga för arbetsmarknaden. Invandring mildrar därmed den demografiska utvecklingens negativa konsekvenser på skatteunderlag och kompetensförsörjning.

Även om antal sysselsatta ökar har många med utrikes bakgrund i Halland svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. År 2013 var andelen förvärvsarbetande kvinnor och män med utrikes bakgrund 62 respektive 68 procent. Motsvarande andelar för inrikes bakgrund var 84 procent respektive 86 procent.

Ett annat perspektiv är matchning. Förvärvsarbetande med utrikes bakgrund och en eftergymnasial utbildning har svårt att hitta ett arbete som motsvarar deras utbildningsnivå. 67 procent med inrikes bakgrund och en eftergymnasial utbildning har ett arbete som motsvarar deras utbildningsnivå. Matchningen för förvärvsarbetande med utrikes bakgrund och samma utbildningsnivå är 48 procent. Fler med utrikes bakgrund behöver komma in på arbetsmarknaden, och fler med en eftergymnasial utbildning behöver få ett arbete som motsvarar deras kompetens. Skillnader i deltagande och matchning förklaras av att personer med utrikes bakgrund möter särskilda utmaningar på arbetsmarknaden. Utmaningarna har sin grund i diskriminering, bristande språkkunskaper, mindre effektiva sociala nätverk, svårigheter att validera meriter förvärvade utomlands samt att kraven för samma yrke kan skilja mellan länder. Dessa faktorer behöver hanteras för att minska skillnaderna i deltagande och matchning.

Slutsats 8 – Hög förvärvsfrekvens, men vissa grupper exkluderas från arbetsmarknaden

Halland har bland de högsta förvärvsfrekvenserna i landet, men det finns grupper som är underrepresenterade på arbetsmarknaden. En hög förvärvsfrekvens är avgörande för ett inkluderande samhälle och för att hantera den

demografiska utvecklingen. Fler behöver arbeta och betala skatt för att finansiera en ökad efterfrågan på välfärd.

De grupper som är underrepresenterade är personer med endast förgymnasial utbildning och utrikesfödda. Förvärvsfrekvensen för personer utan gymnasieutbildning i Halland är drygt 15 procentenheter lägre än för personer med gymnasial utbildning. Låga förvärvsfrekvenser för utrikesfödda visar att det finns ett integrationsproblem i Halland, och indikerar att det finns en diskriminering på den halländska arbetsmarknaden. Särskilt låg är förvärvsfrekvensen för utrikes födda som varit i Sverige en kort tid, samt för utrikes födda från Afrika eller Asien. För att höja förvärvsfrekvensen behövs riktade insatser till grupper som är underrepresenterade på arbetsmarknaden.

Slutsats 9 – Ojämställd och ojämlik arbetsmarknad

Arbetsmarknaden i Halland är ojämställd och ojämlik. Män har högre inkomster än kvinnor. Män med inrikes bakgrund har högre inkomster än män med utrikes bakgrund. Allra lägst inkomster har kvinnor med utrikes bakgrund. Inkomstnivåerna för förvärvsarbetande samvarierar alltså med både kön och bakgrund. Halland är dessutom det län i Sverige med störst inkomstskillnader mellan kvinnor och män.

Detta beror delvis på en uppdelad arbetsmarknad. Kvinnor och personer med utrikes bakgrund arbetar i en större utsträckning i branscher och yrken med låga inkomster jämfört med män med inrikes bakgrund. Förvärvsarbetande med utrikes bakgrund är överre-

forts. presenterade inom hotell och restaurang och vissa tjänstebranscher med låga inkomster. Att kvinnor i större utsträckning tar ansvar för familj och hushåll bidrar också till deras lägre inkomster. Män med inrikes bakgrund pendlar också i större utsträckning än övriga grupper. Därmed har de tillgång till en större arbetsmarknad.

Halland har en befolkning och en lokal arbetsmarknad som inte riktigt passar ihop. Befolkningen tenderar att växa ifrån arbetsmarknaden, vilket leder till att många människor har en utbildningsnivå som är högre än vad som efterfrågas på arbetsmarknaden lokalt. Därför är det många som bor i företrädesvis norra Halland som pendlar till ett arbete i Göteborg. Det är en styrka för Halland att ha en hög tillgänglighet till en storstadsregions arbetsmarknad, men det är önskvärt med en utveckling av arbetsmarknaden inom Halland så att efterfrågan på arbetskraft med hög utbildning ökar lokalt.

Slutsats 10 – Globaliseringen förändrar efterfrågan på arbetskraft och skapar målkonflikter

Globaliseringen i form av internationell konkurrens och teknisk utveckling innebär en ständig omvandling av arbetslivet. Detta ökar efterfrågan på kunskap och höjer trösklarna till arbetsmarknaden, vilket missgynnar individer och grupper utan rätt kompetens. Här finns en målkonflikt för en hållbar tillväxt mellan behovet av ett innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv och behovet av en inkluderande arbetsmarknad.

Det finns en risk att denna målkonflikt förstärks. Allt

kraftfullare datorer skapar nya möjligheter till automation, vilket förr eller senare kommer att påverka efterfrågan på arbetskraft inom en rad olika branscher och yrken. En uppskattning är att cirka hälften av dagens anställda kan komma att ersättas av digital teknik inom två decennier. Det handlar om allt från försäljare, kassapersonal till företagsekonomer, personaltjänstemän och marknadsförare. Som vid alla teknikskiften är nyckelfrågan hur många nya arbeten som uppstår när de gamla försvinner.

Att rusta individer för den framtida arbetsmarknaden handlar i hög utsträckning om att se till att alla elever klarar gymnasiet, samt att det finns goda förutsättningar för vidareutbildning och ett livslångt lärande.

Slutsats 11 – Den demografiska utvecklingen ökar efterfrågan på kompetens och innovation i välfärdssektorn

Den demografiska utvecklingen innebär en åldrande befolkning. Den leder till en ökad försörjningsbörda för den förvärvsarbetande befolkningen, ett ökat behov av välfärdstjänster och ett ökat kostnadstryck på offentlig sektor. Den ökade efterfrågan på välfärd ökar även behovet av personal inom hälso- och sjukvård, äldreomsorg och social omsorg. Stora pensionsavgångar och en svag utveckling av antalet i förvärvsarbetande åldrar innebär kompetensförsörjningsproblem för välfärdssektorn. Det ökar också behovet av nya välfärdsrelaterade produkter, tjänster och lösningar.

Slutsats 12 – Transporter, energiförsörjning och jordbruket står för merparten av utsläppen av växthusgaser

I Europa 2020-strategin finns de globala samhällsutmaningarna klimat och en ökad konkurrens om naturresurser. Där finns också europeiska mål om att reducera utsläppen av växthusgaser. I Halland står transportsektorn, energiförsörjningen och jordbruket för merparten av utsläppen av växthusgaser. Detta avspeglar Hallands geografiska läge med stora transport- och godsvolym, liksom den stora produktionen av livsmedel som finns i regionen. Transportsektorn behöver öka sin användning av fossilfria bränslen, och inom jordbruket behövs en ökad kunskap om hur utsläppen av växthusgaser kan begränsas från djurhållning.

Slutsats 13 – Globalisering ställer det halländska näringslivet inför stora och olika utmaningar

Det halländska näringslivet är diversifierat, men med en viss dominans av olika handelsbranscher, tillverkning och bygg. Handel och bygg är branscher som växt kraftigt de senaste åren som ett resultat av en positiv befolkningsutveckling och växande lokala marknader. Däremot finns det relativt få företag i Halland som efterfrågar mycket kunskap och anställer högutbildade. Många högutbildade som bor i Halland pendlar till Göteborg. Vidare ser Hallands näringsliv olika ut i kommunerna. Hylte kommuns stora tillverkningsindustri innebär andra utmaningar och omställningsbehov än de behov som finns i Kungsbackas kommun.

Att det inte på samma sätt som i storstadsregionerna finns starka kluster i Halland med multinationella företag

och stor forskning innebär låga FoU-investeringar, liten export och få sysselsatta i kunskapsintensiva företag. En ökad internationell konkurrens och teknisk utveckling riskerar därför att ställa till problem för Halland på lång sikt. Att endast förlita sig på att näringslivet i Göteborg utvecklas ger en allt för enbent och sårbar position. Det behöver finnas flera regionala motorer i Halland som skapar en näringslivsutveckling baserad på kunskap och innovation.

Ska Halland fortsätta att vara ett attraktivt län att bo i behövs det fler företag i Halland med internationell konkurrenskraft, som utnyttjar affärsmöjligheter på växande internationella marknader och erbjuder arbeten för högutbildade.

Slutsats 14 – Hallands näringsliv är specialiserat inom branscher med svag sysselsättningsutveckling

Specialisering avser hur många anställda som finns i en bransch i Halland i förhållande till antalet anställda i riket. Ur det perspektivet är Halland framförallt specialiserat på branscher inom jord- och skogsbruk och tillverkningsindustrin. Flera av dessa specialiserade branscher är dessutom relaterade i den meningen att de använder liknande kompetenser. I dessa branscher finns det därför goda förutsättningar för produktion och vidareutveckling. Vidare går det att konstatera att många av de specialiserade branscherna har en svag eller negativ sysselsättningsutveckling. Bland branscher som är underrepresenterade finns några som har en stark sysselsättningsutveckling, exempelvis rese-, bevaknings- och kontorstjänster, teknisk konsult- verksamhet och datakonsult- och informationsverksamhet.

forts. De branscher som är överrepresenterade i Halland har en svag eller negativ sysselsättningsutveckling. Samtidigt har tjänstesektorn, som är mer eller mindre underrepresenterad i Halland, en stark sysselsättningsutveckling. Långsamt närmar sig Hallands arbetsmarknad en sammansättning som liknar det svenska genomsnittet.

Utgivare: Region Halland

2.

Hallands hälso- och sjukvårdsstrategi

FAKTAUNDERLAG: NULÄGE OCH TRENDER

Hallands hälso- och sjukvårdsstrategi har tagit sin utgångspunkt i ett faktaunderlag som dels beskriver en analys av utgångsläget för hälso- och sjukvården i Halland, dels vilka trender som förväntas påverka hälso- och sjukvården i Halland framåt. Utifrån detta har det definierats vilka strategiska val och prioriteringar som krävs för att nå målet för hälso- och sjukvården i Halland.

Faktaunderlaget omfattar både kvalitativa analyser baserade på litteraturstudier och intervjuer samt kvantitativa analyser baserade på publika datakällor och olika vårddata från Region Halland. Slutsatserna utgår dels från en analys av utgångsläget för hälso- och sjukvården i Halland, dels från en analys av vilka trender som förväntas påverka hälso- och sjukvården i Halland framåt. Nedan följer tio utvalda exempel på slutsatser och analyser utifrån faktaunderlaget:

Invånarna

1. Hälsan hos invånarna i Halland är som helhet god men det finns ojämlikheter

Invånarna i Halland har god hälsa med en medellivslängd som ökar och är högre än i riket. Den självskattade hälsan i Halland är också högre än i riket. Även ohälsotalet ligger bättre i Halland. Det finns dock skillnader mellan Hallands kommuner från cirka 20 dagar i Kungsbacka till omkring 30 dagar i Laholm och Halmstad. Utöver skillnader i hälsa mellan olika kommuner finns också skillnader i behov mellan olika grupper, där nyanlända är en aktuell sådan.

Samverkan mellan hälso- och sjukvården och andra aktörer behöver stärkas för en god hälsa hos invånarna
Hälsans bestämningsfaktorer ett väletablerat begrepp

inom folkhälsoområdet. Begreppet illustrerar hur hälso- och sjukvården är en av flera pusselbitar som krävs i arbetet för att verka för en god hälsa hos befolkningen. I en jämförelse av åtta bestämningsfaktorer visar Halland i flertalet fall resultat i samma nivå som eller lite bättre än riket. På kommunnivå finns ett mönster där Kungsbacka faller väl ut, särskilt jämfört med Hylte, vad gäller samtliga bestämningsfaktorer. Undantaget är riskkonsumtion av alkohol där förhållandet är det omvända. För att minska skillnader krävs riktade insatser i samverkan med kommunerna och andra aktörer.

2. Arbetet med att främja aktiv invånar- och patientmedverkan har inletts men behöver utvecklas

Halland är en aktiv partner för att kunna erbjuda sina invånare de initiativ kring invånar- och patientmedverkan som implementeras nationellt, såsom e-tjänster från 1177 Vårdguiden. Undersökningar visar att det finns potential att öka kännedomen om och förtroendet för 1177 Vårdguiden. Det finns idag stor kunskap om att bristen på information till och kommunikation med patienter och närstående resulterar i onödig hälso- och sjukvård. I Halland pågår även arbetet med att införa Framtidens vårdinformationsstöd som ger möjlighet att stödja ett processinriktat arbetssätt och underlätta för patienterna att ta ansvar utifrån egen förmåga.

Hälso- och sjukvården

3. Hälso- och sjukvården i Halland håller generellt en hög kvalitet men det finns utvecklingsområden såväl medicinskt som utifrån patienternas upplevelser
Halland placerar sig sedan många år bland de bästa vid

forts. en sammanvägd bedömning av Öppna jämförelser med övriga landsting/regioner. Halland har goda resultat bland annat inom säker vård/patientsäkerhet, väntetider/tillgänglighet och ögonsjukvård. Men det finns också tydliga förbättringsområden till exempel inom hjärtsjukvården och psykiatrin där Halland för flera variabler placerar sig i nedre kvartilen. I 2016 års Hälso- och sjukvårdsbarometer framkommer att invånarna i Halland känner stort förtroende för hälso- och sjukvården som helhet men värdena har sjunkit något för sjukhus och vårdcentraler jämfört med 2014. En kanal under utveckling är invånardialoger i lokala nämnders regi.

4. Det är möjligt att erbjuda en mer sammanhållen vård och skapa flöden som i än större utsträckning utgår från patienternas behov

Ett mått på sammanhållen vård är andelen oplanerade inskrivningar inom 30 dagar för patienter som är 65 år eller äldre. I Halland sågs en ökning mellan 2013 och 2014 från 9,9 % till 12,6 % jämfört med riket som gick från 10,3 % till 10,4 %. Oplanerade återinskrivningar är en viktig delförklaring när man analyserar vården för de 1 % av invånarna som står för omkring 50 % av både kostnader och slutenvård. Faktaunderlaget visar på resultat som stödjer att det går att förbättra det oplanerade flödet i Halland idag. Trenden mot ökad samling av specialiserad vård drivs på för hela hälso- och sjukvården.

Hälso- och sjukvården behöver arbeta med strategisk kompetensförsörjning för att kunna säkerställa nuvarande och framtida behov

Utifrån den analys av utgångsläget för hälso- och sjukvår-

den och trender framåt som genomförts pekar ett flertal faktorer mot att det kommer att krävas nya arbetssätt för att klara av bemanningen inom hälso- och sjukvården framöver. Idag finns ett rekryteringsbehov i Halland inom ett flertal yrkeskategorier samtidigt som en stor del av regionens hälso- och sjukvårdspersonal går i pension inom de närmaste fem åren. Svårigheter med bemanning kan även påverka kostnadsutvecklingen.

Det har påvisats att en stor andel inom flera yrkeskategorier anser att det finns potential till en utvecklad arbetsfördelning. De olika yrkeskategorierna anger att mellan 4 och 6 timmar i veckan skulle kunna frigöras genom en utvecklad arbetsfördelning, dvs. motsvarande 10 % respektive 15 % av arbetstiden.

Förutsättningar

5. Arbetet med att dra nytta av möjligheterna utifrån digitalisering och e-hälsa behöver koordineras och stärkas

Arbetet med Framtidens vårdinformationsstöd har inletts och koordineras i ett gemensamt program av landsting/regioner som ingår i SUSSA (Strategisk utveckling av sjukvårdsstödjande applikationer). Region Halland har tillsammans med Dalarna, Norrbotten och Gävleborg option på det stöd som kommer upphandlas. Det finns flera parallella initiativ och grupper som arbetar med utveckling av digitalisering och e-hälsa för hälso- och sjukvården i Halland. För att dessa nya möjligheter ska få genomslag kommer det också att krävas en utveckling av nya arbetssätt. Dessutom kommer ersättningsmodeller att behöva utformas som inte ger fördel för personliga besök jämfört med andra kontaktkanaler.

6. Strukturer och processer för styrning och uppföljning kan vidareutvecklas

I processerna och strukturerna för styrning och planering av verksamheten finns också förbättringsmöjligheter.

En del handlar om att styrningen ska ske utifrån bästa möjliga kunskap och vara än mer faktabaserad och sammanhängande från styrdokumentet Mål & Budget, via uppdrag till verksamhetsplaner och uppföljning.

En annan del handlar om förvaltnings-övergripande verksamhetsplanering och budgetfördelning som tar utgångspunkt i patientens process istället för i organisationen. Ytterligare en tredje del handlar om att det finns indikationer på möjligheter att bättre anpassa hälso- och sjukvårdsorganisationen för att möta invånarnas behov.

7. Kontinuerligt förbättringsarbete nödvändigt för att bryta kostnadsutvecklingstakten och möjliggöra att möta invånarnas ökande förväntningar

Kostnaderna för hälso- och sjukvården uppskattas öka framöver utifrån demografi, förändrade förväntningar från invånarna och den medicinska utvecklingen. Sedan 2010 har kostnaderna för hälso- och sjukvård motsvarat knappt 10 % av BNP. Med en BNP tillväxt framåt på drygt 2 % kommer vi klara den uppskattade kostnaden för demografisk tillväxt. För att klara den uppskattade kostnadsökningen utifrån förväntningar från invånarna och den medicinska utvecklingen kommer däremot ca 12 % av BNP behöva gå till hälso- och sjukvård om inte ändrade arbetssätt och nya möjligheter genom bland annat innovationer och digitalisering kan minska kostnadsutvecklingen. Ett exempel på den medicinska utvecklingen från cancerområdet är att med en mer framgångsrik cancer-

behandling kommer fler människor att överleva en första cancer och under sin levnad hinna utveckla ytterligare cancersjukdomar.

8. Flera aktuella nationella utredningar och initiativ föreslår genomgripande förändringar av hälso- och sjukvården i Sverige

Det har kommit ny lagstiftning och flera utredningar och initiativ som har påverkat eller med stor sannolikhet kommer att påverka hälso- och sjukvården framåt. Här är några utvalda exempel:

- I betänkandet "Trygg och effektiv utskrivning från slutenvård" (2015:20) föreslogs att kommunerna blir betalningsansvariga tre kalenderdagar efter att behandlande läkare meddelat berörda enheter att patienten är medicinskt färdigbehandlad.
- Utredningen om högspecialiserad vård betänkande "Träning ger färdighet" (2015:98) handlar om nivåstrukturer inom den högspecialiserade vården.
- "Effektiv vård" (2016:2), är en utredning om effektivare resursutnyttjande i hälso- och sjukvården. Utredningen ser effektiviseringspotential genom bland annat förändrad organisering av vården för kroniskt sjuka och andra patienter med omfattande behov.

Utgivare: Region Halland

3.

Strukturomvandlingens geografi i Hallands län

VAD VÄXER VAD?

Utvecklingen av Hallands näringsliv sedan millennieskiftet har varit positiv. Sysselsättningstillväxten i länet drivs till övervägande del av konsumenttjänster, det vill säga hushållens och tillfälliga besökares efterfrågan, samt kontorstjänster. Av de 28 100 nya jobb som skapades 2000–2015 var cirka 55 procent inom konsumenttjänster, 28 procent inom kontorstjänster, 9 procent inom producerande verksamheter och 8 procent inom förmedlingstjänster.

Bland de enskilda branscherna dominerade företags-tjänster samt vård och omsorg, i likhet med riket i stort. Därtill har byggindustri och detaljhandel utmärkt sig som branscher i stark tillväxt, båda med en tydlig koppling till den växande befolkningen i regionen och dess närområde. Tjänstesektorns tyngd har därmed fortsatt öka. Sammantaget bestod den regionala ekonomin till 73 procent av tjänster år 2015, en ökning från 68 procent år 2000.

Tillväxten har varit lika stark i Hallands län som i Göteborg-Mölndal och något starkare än i Helsingborg. Halland har med andra ord i hög grad lyckats hänga med i den postindustriella och urbant dominerade sysselsättningsutvecklingen i en allt mer tjänstepräglad ekonomi. Länet hade år 2000 en andel av arbetstillfällena i riket om 2,7 procent, men har stått för hela 4,2 procent av sysselsättningstillväxten i landet 2000-2015 och därmed ökat sin andel till 2,9 procent år 2015.

Tjänstesektorernas tillväxt går i många län hand i hand med en koncentration av tillväxten till residensstaden. I Halland är den mer jämnt fördelad över regionens

större städer, och kommunerna i norr har en starkare tillväxt än de i söder. Drygt hälften, 53 procent, av tillväxten 2000-2015 lokaliserades i norra Halland, medan mellersta Halland och södra Halland stod för 14 respektive 33 procent av arbetsplatstillskottet.

Närheten till Göteborg-Mölndal spelar en viktig roll i Hallands utveckling. Framför allt Kungsbacka, men också Varberg, drar nytta av närheten till rikets andra stad. Befolknings-tillväxten är som starkast här och driver på utvecklingen inom konsumenttjänsterna, som stått för halva jobbtillväxten i norra Halland. Samtidigt har såväl kontorstjänsterna som de producerande verksamheterna ökat, vilket tyder på attraktivitet inte bara för boende utan även för verksamheter i vid bemärkelse.

Att Halland präglas av korta avstånd och en Ortsstruktur med flera förhållandevis jämbördiga städer bidrar till att sprida utkomstmöjligheterna över länet. En stor del av landsbygden når någon av länets urbana centrum inom rimlig pendlingstid och bidrar till deras fortsatta expansion som verksamhets- och serviceorter.

Likväl har den ekonomiska strukturomvandlingen mot en allt mer tjänstepräglad ekonomi byggd på interaktion mellan människor gått hand i hand med urbanisering. Även om digitaliseringen allt mer klarar att ersätta fysiska möten med virtuella kontakter finns det ännu inga tecken på att den skulle vara på väg att bryta koncentrationen av befolkning, sysselsättning och service till de större tätorterna. Hallands län har ett underskott på arbetsplatser i förhållande till antalet arbetstagare som bor i länet, vilket innebär behov av

pendling till kringliggande län, där Göteborg-Mölnadal är den dominerande arbetsorten. Sammantaget hade Hallands län ett underskott om 18 053 arbetstillfällen år 2015, motsvarande 12 procent av den egna arbetskraften.

En attraktiv livsmiljö och goda pendlingsmöjligheter till storstadsområden gör att Halland kunnat dra nytta av urbaniseringen och i symbios med närliggande storstadsområden utveckla sina egna styrkeområden. Så har också Halland en betydligt högre inkomst, det vill säga lönesumma per sysselsatt, bland arbetstagare som bor i länet. Den genomsnittliga lönesumman per arbetstillfälle för de som arbetar utanför länet var 309 tkr, den 7:e högsta bland länen i landet. Motsvarande siffra per arbetstillfälle lokaliserat i länet var 286 tkr, vilket är 3:e lägsta.

Arbetspendlingen drar således upp snittinkomsten bland länsinvånarna och gör att en högre självförsörjningsgrad av arbetstillfällen inte behöver vara entydigt positivt för länet.

Givet Hallands nuvarande roll i regionen och riket samt SCB:s befolkningsprognos till 2040 kan man räkna med att Hallands län fortsätter att växa. En grov bedömning visar att Halland kan ha 383 000 invånare och 163 000 arbetstillfällen år 2040, vilket innebär en ökning med cirka 26 500 arbetstillfällen från år 2015. Detta är ingen anmärkningsvärt hög siffra jämfört med tillväxten 2000-2015, som uppgått till 28 000 nya arbetstillfällen, men realistisk då den åldrande befolkningen begränsar arbetskraftens utveckling och asylinvandringen minskat kraftigt.

Om tillväxten fortsatt domineras av konsumenttjänster samt därutöver kontorstjänster och i mindre grad industri- och logistikverksamheter kan det innebära ett behov av omkring 800 000 kvadratmeter ny lokalyta i länet 2015 – 2040. Beroende av exploateringstal kan markbehovet för denna expansion antas ligga på jämförbar nivå, det vill säga 800 000 kvadratmeter. En stor del av utbyggnaden av konsument- och kontorstjänster kan förväntas ske i de större tätorterna, där exploateringstalen vanligtvis är högre. Industri- och logistikverksamheter lokaliseras däremot allt oftare längs de stora kommunikationsstråken och tar mer mark i anspråk i förhållande till byggnadsytan.

Möjligheten och utmaningen för Hallands län är att fortsatt balansera sin position som attraktiv livsmiljö i storstadsnära läge med en näringslivsutveckling utgående från de egna förutsättningarna. De förbättringar som sker och har skett i spårtrafiken talar för en ökad integration med såväl Göteborg-Mölnadal som Helsingborg och på sikt även Malmö/Lund.

De styrkeområden Halland valt att satsa på handlar därtill i mångt och mycket om en god livsmiljö. Tillsammans med en fysisk planering som möjliggör för fler att bo och verka i stationsnära lägen, men också livsstilsboenden och en levande landsbygd, har Halland goda möjligheter att möta den fortsatta strukturomvandlingen och förbli en vital och levande del av landet.

Utgivare: Region Halland

4.

Innovation och näringslivsförnyelse i Halland

SAMMANFATTNING

Det finns en rad faktorer som kan antas påverka Hallands innovationsklimat utifrån ett näringslivsperspektiv. Förnyelsen av näringslivet över tid och hur detta är relaterat till de komparativa fördelarna ger en indikation på en regions styrkor och svagheter och därmed framtidens utmaningar och möjligheter. Halland har varit föremål för granskningen men har jämförts med grannlänerna och de kommuner som ligger i anslutning till E 6 och Väst kustbanan. Dessa är alla de kommuner som Halland har störst samröre med när det gäller pendling för jobb och konsumtion.

En av de viktigaste sakerna att lyfta fram, ur perspektivet innovationsklimat och förnyelse, är att Halland är delat i två funktionella regioner. Enligt definitionen av FA-regioner så är de en grupp av kommuner som sikt kan antas bli självförsörjande vad gäller arbetstillfällen och arbetskraft. Detta är särskilt viktigt när man blickar framåt för Hallands strukturbild och tillväxt. I den nya ekonomiska geografin är tillväxt inte något som mäts på nationell nivå utan de största tillväxterna sker i urbana ekonomier. Det betyder att län/regioner inte heller kan ses som enhetliga utan att det finns områden med varierande grad av urbanitet där tillväxtmönstren skiljer sig åt. Platser med stor marknadspotential växer i regel mer än de med en mindre hemmamarknad.

Så, den nya ekonomiska geografin tenderar att ge stora avtryck i formation av nationer och regioner. Globaliseringen och en allt snabbare internationell konkurrens gör att städer har stora fördelar gentemot de mindre orterna. Detta visar sig även i Hallands län som har störst tillväxt i

Kungsbacka som ligger intill tillväxtnoden Göteborg.

Nedan följer en sammanfattning av de analyser som rapporten beskriver utifrån ett antal fokusområden.

Befolkning

Halland har sammanfattningsvis en relativt god befolkningstillväxt. Totalt sett har länet en befolkningstillväxt på nära 11 procent vilket är en god tillväxt i förhållande till jämförelsekommunerna.

Hylte och Laholm är de kommuner med svagast befolkningstillväxt ända sedan 1968. Dessa två kommuner är också de kommuner som har karaktärsdragen av landsbygd med glesare strukturer och längre avstånd till en större arbetsmarknad. Detta blir tydligt då man jämför storleksförhållandena mellan kommunerna i Halland. Kungsbacka, som är geografiskt närmast Göteborg är den kommun som också har haft den snabbaste befolkningssökningen.

Under de senaste åren har dock alla kommuner haft en positiv befolkningstillväxt, mycket som en följd av de senaste årens stora flyktinginvandring. Detta är, precis som i många andra kommuner i Sverige, en utmaning i termer av integration och sysselsättning. Det är dock även en stor möjlighet, särskilt i kommuner som Laholm och Hylte där befolkningstillväxten är lägre.

Utbildning

Halland och jämförelsekommunerna har en relativt låg utbildningsnivå, även om det finns variationer. Kungsbacka har en högre andel högutbildade än riket som helhet, både bland män och kvinnor. De övriga kommunerna

i Halland ligger under riket både för män och kvinnor. En låg utbildningsnivå bland de sysselsatta, och framförallt likartad utbildning, är en nackdel vid konjunktursvängningar. Detta får särskilt stor effekt på de platser där industridiversiteten är liten. Omställningen tar längre tid och arbetslösheten tenderar att förbli hög under en relativt lång tid.

Kommunerna Laholm och Hylte är de kommuner med lägst utbildningsnivå men även med de största skillnaderna mellan män och kvinnor. Detta kunskapsgap är särskilt oroande, inte enbart ur ett kompetensperspektiv. Det är även oroande eftersom forskning visar att personer med högre utbildning tenderar att flytta från sin ort. Detta för att på bästa sätt matcha sin kompetens på arbetsmarknaden och vinsten av att göra denna flytt är ofta högre än för de med lägre utbildning. Detta är väl belagt inom den ekonomiska litteraturen (DaVanzo, 1983; Schwartz, 1973).

Lönebetalningsförmåga

En god tillväxt av lönesummor kan indikera att kommunen har så pass livskraftiga företag att det finns goda möjligheter för reallöneökningar. Platsens lönebetalningsförmåga kan delvis vara ett mått på företagets kraft att möta svängningar i konjunkturen med förnyelse. Denna förmåga till strukturomvandling är olika i kommunerna i Halland. Sammantaget är den genomsnittliga årliga tillväxten omkring 4 procent, vilket är en relativt god tillväxt. Landsbygdskommunerna Hylte och Laholm är de kommuner med lägst lönesummor och lägst tillväxt av densamma, vilket kan betyda ett relativt svagt närings-

liv. Detta kan vara problematiskt för kompetensförsörjningen, sett ur ett utvecklingsperspektiv. Som diskuterats tidigare behöver inte förhållanden för sysselsättning vara de avgörande för en kommuns attraktivitet men då måste de kompenseras med andra kvalitéer. Redan idag har exempelvis Hylte och Laholm utpendlingsvolymerna mellan 30 och 40 procent vilket också är volymer som tenderar att öka i ett omvandlingstryck.

Lokaliseringskvoter

En lokaliseringkvot (specialiseringskvot) visar en plats relativa styrkor gentemot andra platser. Det visar i vilken utsträckning det finns särskilda komparativa produktionsfördelar som uttrycks genom att en eller några näringslivsgrenar har haft en särskild god utveckling.

Vad gäller Halland så finns det generellt sett ingenting som visar att det finns något betydande kluster av verksamheter. Några kommuner har en relativt stark tillverkningsindustri men det är även de kommuner med en lägre utbildningsnivå och stora skillnader i utbildningsnivå mellan män och kvinnor. Tillverkningsindustrin har ju, i många andra regioner visat vara sig särskilt utsatt för internationell konkurrens och det är därmed industrier med ett stort externt omvandlingstryck och behov av ständig förnyelse. Därför kan en låg och ojämn utbildningsnivå vara särskilt problematisk.

Halland har under den senaste tiden emellertid haft en stark tillväxt av företagstjänster och antalet sysselsatta är av betydande storlek. Dessa har dock en relativt liten specialiseringskvot men där man idag är stark finns det god möjlighet till tillväxt. Undantaget är Hylte och Laholm →

forts. där sektorn för företagstjänster har gått kraftigt tillbaka den senaste tiden. Detta är ytterligare ett tecken på en försvagning av näringslivet eftersom dessa tjänster ofta är stödjande tjänster till företag i närområdet. Så vid en tillbakagång i exempelvis tillverkningsindustrin så minskar även företagstjänsterna.

Handel har relativt många sysselsatta i länet men en betydligt sämre tillväxt än många andra sektorer. En möjlig utveckling för en sektor som handel, där Halland länge har profilerat sig, är att skapa ”komplementsektorer”. I fallet med handel kan det vara upplevelser kopplat till turism, mat och boende. Detta är dock ingenting som ännu syns riktigt tydligt i statistiken även om Falkenberg uppvisar något högre tillväxt av sysselsatta inom handel och hotell och restaurang.

Bostäder

Halland är en region med stark bostadsmarknad med höga bostadspriser och stark tillväxt. Havet till väster skapar en korridor med stark efterfrågan på boende vilket troligtvis är orsaken till denna marknad. Hallands län har näst högsta bostadspriser, med endast Stockholm med högre genomsnittspriser. Det sker även en stark uppgång i priser på fritidshus och under det senaste decenniet kan man se trenden att marknaderna för fritidshus och permanentus på många platser i Sverige är starkt integrerade. Skillnaderna mellan dem är små vilket torde bero på närheten till större arbetsmarknader i kombination med närhet till boendekvalitéer såsom närhet till havet.

Dessa pådrivande faktorer på arbetsmarknaden kan även spilla över på närliggande kommuner om det finns

väl fungerade kommunikationer. I detta finns därmed även en inbyggd problematik vid lokal kompetensförsörjning av yrken med lägre löner i och med att priser på bostäder tenderar att bli mycket höga.

Mångfald

Mångfald visar ytterligare ett perspektiv på uthållighet och tillväxt och man skiljer mellan den som är obesläktad och den som är besläktad. Den obesläktade diversiteten visar på näringslivets mångfald i stort, vilket därmed kan visa hur pass känslig en plats är för externa chocker.

Om mångfalden är låg betyder det att platsen förlitar sig på exempelvis en typ av näring vilket gör platsen sårbar om denna näring får sämre tillväxt. Sårbarheten är extra stor om utbildningsvariationen också är låg eftersom det då indikerar en plats som kan vara sämre rustad för en snabb omställning. Hylte är den kommun med lägst mångfald i alla de perspektiv som visats i analysen. Generellt sett har Halland är relativt god mångfald i termer av näringsgrenar men sämre i termer av utbildningsinriktningar.

Utgivare: Region Halland

5.

Hallands styrkeområden

STYRKOR INOM NÄRINGS LIV, AKADEMI SAMT OFFENTLIG SEKTOR

Halland är idag en dynamisk region med snabb befolkningsutveckling och hög attraktionskraft. Regioner i Sverige och Europa utvecklas dock snabbt, där en stor andel av tillväxten på nationell nivå skapas i storstadsregioner. För att konkurrera med andra regioner i Sverige och Europa krävs att både större och mindre regioner identifierar och utnyttjar sina unika styrkeområden.

DAMVAD Analytics har på uppdrag av Region Halland genomfört en studie för att identifiera styrkeområden inom Halland. Studien utgår från en analysmodell som innefattar en kartläggning av Hallands näringsliv, akademiska sektor samt offentlig sektor. Studien identifierar vilka styrkor respektive sektor har, samt vilka styrkor som överlappar mellan de olika sektorerna. Dessutom uppmärksammas vilka områden där styrkor identifieras endast inom vissa av sektorerna. De identifierade styrkeområdena relateras till de styrkor som pekas ut i strategidokumentet *Tillväxtstrategi för Halland 2014 – 2020*. Konkret är utgångspunkten följande frågeställningar:

1. Inom vilka nischer har Hallands näringsliv en stark position?
2. Inom vilka forskningsområden har Högskolan i Halmstad en stark position?
3. Inom vilka nischer har Hallands offentliga aktörer en stark position?

4. Hur kompletterar styrkeområdena i de olika sektorerna varandra?

5. Hur sammanfaller de nuvarande regionala styrkeområdena (i) hälsoinnovation, (ii) grön tillväxt samt (iii) besöksnäring med de styrkeområden som identifieras utifrån ovanstående frågeställningar? För att identifiera en bred bild av Hallands styrkeområden inom näringsliv samt offentlig och akademisk sektor har en bred metodpalett använts. Kvantitativa metoder har kombinerats med kvalitativa angreppssätt för att skapa en så utförlig bild av Halland som möjligt. Styrkor inom de tre sektorerna har identifierats genom litteraturstudier, statistiska bearbetningar, intervjuer samt bibliometriska studier. Det insamlade empiriska underlaget har bearbetats och sedan förankrats – dels i de intervjuer som genomförts inom ramen för denna studie, men även i workshops som genomförts med företrädare för regionala aktörer.

Sammantaget identifieras följande styrkeområden för Halland:

- Hälsa
- Energi
- Miljö
- Besöksnäring
- IT

Inom vissa av dessa kategorier uppnås styrkor inom samtliga studerade sektorer – näringsliv, offentlig sektor samt akademi. Inom andra områden uppnås styrkor

forts.

endast inom en eller två sektorer, men där styrkorna kan kompletteras genom exempelvis utökade offentliga insatser eller samverkan med närbelägna regioner.

Inom *energi* uppnås styrkor inom näringsliv och offentlig sektor, medan samma specialiseringsnivå inte uppnås inom akademisk sektor. Samma mönster utkristalliserar för styrkeområdet *miljö*. Inom området *besöksnäring* finns tydliga styrkor inom näringsliv och offentlig sektor. Inom den akademiska sektorn är dock fokus på besöksnäring mycket låg. Inom området *hälsa* finner vi tydliga styrkor inom samtliga sektorer.

För området *IT* finner vi en tydlig styrka och specialisering inom den akademiska sektorn – dock saknas tydliga styrkor inom både näringsliv och offentlig sektor. Trots avsaknad av specialisering mot IT inom näringsliv eller offentlig sektor väljer vi att lyfta fram detta som ett enskilt styrkeområde då akademiska parter kan samverka med aktörer i andra regioner, samt att det finns potential att utöka offentliga insatser på området.

Inom de styrkeområden där specialisering inte identifierats finns generellt en möjlighet att – om behov finns – antingen utöka insatserna eller att samverka med andra regioner.

De identifierade styrkeområdena överlappar till viss del de styrkeområden som pekas ut i strategidokumentet *Tillväxtstrategi för Halland 2014 – 2020*. Generellt definiera dock bredare styrkeområden än de som definieras i tillväxtstrategin och istället beskrivs och definieras delstyrkor inom respektive kategori.

- *Besöksnäring* framställs som ett styrkeområde både i tillväxtstrategin och i denna analys.
- Området *grön tillväxt* innefattar ett fokus på livsmedel och skogs- och träindustri – detta överlappar till viss del med de indikatorer vi fångar upp inom styrkeområdet miljö.
- Överlappen mellan tillväxtstrategins begrepp *hälsoinnovation* och det i denna rapport framställda styrkeområde hälsa är stora. Här används dock det bredare begreppet *hälsa* för att indikera att Halland har bred styrka inom detta område och inte endast inom kommersialisering av innovationer på marknaden.
- *Energi* och *IT* lyfts även fram som separata styrkeområden. Som nämnts ovan drivs styrkorna inom IT i princip uteslutande av verksamheten vid Högskolan i Halmstad medan styrkor inom energi drivs av ett relativt brett fokus inom flera sektorer.

Utgivare: Region Halland

6.

Folkhälsan i Halland

SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

De flesta nationella folkhälsoundersökningarna pekar på sunda levadsvanor bland befolkningen i Halland. Resultaten från senaste nationella undersökningen i Hälsa på lika villkor 2014, understryker åter att Halland står för en mycket god hälsa mätt med de flesta hälsoindikatorer. Med facit i hand bedöms dock att den ojämlika hälsan i Halland inte har minskat de senaste 10 åren då "Hälsa på lika villkor", enligt samma tillvägagångssätt som i denna rapport började mätas.

Detta är något som bör tas på allvar och åtgärder vidtas på flera plan, inte minst det politiska planet. Förutsättningar och ramar för både det praktiska folkhälsoarbetet och det forsknings- och utvecklingsarbete som behöver finnas för att dels få ny kunskap och dels för att sätta åtgärder som bäst gagnar befolkningen.

Förutom ojämlika hälsan visar denna aktuella rapport ett antal intressanta såväl negativa som positiva fynd;

Negativa fynd

- Stor andel av befolkningen är överviktiga, särskilt män.
- Indikation på att fler i befolkningen blir mer stillasittande på sin fritid.
- Män i åldersgruppen 18 – 29 år äter minst den rekommenderade mängden frukt och grönsaker.
- Stor andel i åldersgruppen 18 – 29 år upplever brist på tillit.

- Obalans i hälsa mellan könen, till kvinnor nackdel.
- Stora socio-strukturella skillnader i hälsa konstateras.

Positiva fynd

- Den goda allmänna hälsan i Halland fortsätter att vara hög med en marginell förbättring över tid.
- Självordstankar och självmordsförsök har minskat avsevärt jämfört med tidigare studier.
- Kraftig minskning av andel daglig rökare.
- Riskabel alkoholkonsumtion minskar i åldersgruppen 18 – 29 år.

Den självskattade allmänna hälsan har ökat markant i de båda äldsta åldersgrupperna sedan starten av dessa mätningar 2004.

När det gäller daglig rökare så är det samma mönster som tidigare rapporter, att de allra flesta daglig rökare återfinns i åldersgruppen 45 – 64 år.

Att den riskabla alkoholkonsumtionen minskat i åldersgruppen 18 – 29 år är positivt – men frågan som måste ställas är om andra droger än de som mäts i denna rapport har ökat istället?

Framtida utmaningar

Världshälsoorganisationen lyfter vikten av att förbättra välbefinnandet i befolkningen och minska ojämlikheten i hälsa för länderna i Europearegionen. Trondheimsdeklara-

forts. tionen lyfter samma behov för de nordiska länderna. På nationell och regional nivå finns också stöd för detta konstaterande i olika nationella folkhälsomål och regionala dokument.

I europastrategin för att förebygga och få kontroll över ohälsa och visa sjukdomar lyfts bland annat följande nyckelbudskap fram:

- Förebyggande insatser är effektiva hela livet och måste betraktas som en investering i hälsa och utveckling.
- Samhället bör skapa hälsostödjande miljöer, och därmed också göra val till enklare val för individen.
- Hälso- och sjukvården bör anpassas efter den nuvarande sjukdomsördan samt verka för ökade möjligheter att främja hälsa.
- Människor bör ges befogenhet att främja sin egen hälsa, interagera effektivt med hälso- och sjukvården och vara aktiva medaktörer i hantering av egen sjukdom.
- Allmän tillgång till hälsofrämjande insatser, förebyggande av sjukdomar och hälsovård är central för att uppnå jämlikhet i hälsa.
- Politiken och myndigheter på alla nivåer har ett ansvar för att bygga och skapa förutsättningar för ett samhälle på lika villkor för alla.

Dessa budskap är i linje med de riktlinjer som antogs i mitten på 1980-talet i Ottawa Charter for Health promotion. Med synsättet att se hälsa som en resurs för att nå andra mål i livet skulle ett arbete i den ovan nämnda riktningen vara en vinst inte bara enskilda människa utan för hela samhället.

Utgivare: Region Halland

7.

Arbetsmarknads- integration i Halland

20 SLUTSATSER

Rapporten Arbetsmarknadsintegration i Halland beskriver och analyserar situationen på arbetsmarknaden för personer med utrikes och inrikes bakgrund i Halland.¹ Utifrån rapporten dras 20 slutsatser. Dessa sorteras nedan in under fem rubriker – befolkning, skola och utbildning, deltagande på arbetsmarknaden, utvecklingen på arbetsmarknaden och inkomster för förvärvsarbetande.

BEFOLKNING

Slutsats 1: Befolkningen med utrikes bakgrund är heterogen

15 procent av befolkningen i Halland, eller 46 102 personer, har utrikes bakgrund. Det är en heterogen grupp från många skilda platser i världen, med varierande utbildningsnivåer och med olika skäl till varför de migrerat till Sverige. Viss försiktighet behövs därför när resonemang förs och slutsatser dras om arbetsmarknadsintegration.

I rapporten delas befolkningen med utrikes bakgrund in i åtta födelseregioner. I Halland är de fyra vanligaste Utrikes bakgrund född i Sverige, Asien, EU utom Norden och Övriga Europa. Dessa utgör vardera cirka 20 procent av befolkningen med utrikes bakgrund. Därefter följer Norden utom Sverige med 12 procent. Utrikes födda från Afrika, Sydamerika och Nordamerika/Oceanien utgör mindre grupper. Bakom födelseregionerna döljer sig i sin tur en mångfald av födelseländer.²

Tid i Sverige är en annan källa till heterogenitet mellan födelseregioner. Över hälften av de utrikes födda från Norden utom Sverige, Övriga Europa och Sydamerika har varit folkbokförda i Sverige längre än 20 år. Det motsatta

gäller för Afrika och Asien. I dessa födelseregioner har nära 40 procent bott i Sverige i fyra år eller mindre.

Slutsats 2: Det finns skillnader mellan kommuner avseende befolkning med utrikes bakgrund

15 procent av befolkningen i Halland har utrikes bakgrund. I Hylte, Halmstad och Falkenberg är andelarna med utrikes bakgrund större. Hylte har 24 procent, Halmstad 21 procent och Falkenberg 16 procent. Minst andel har Kungsbacka med nio procent, därefter följer Varberg med tolv procent och Laholm med 14 procent. Halmstad har flest invånare med utrikes bakgrund med nära 20 000 personer följt av Varberg med drygt 7 000 personer.

Fördelningen efter födelseregion är ganska lik i Hallands kommuner. Dominerande är Utrikes bakgrund född i Sverige, Asien, Övriga Europa och EU utom Norden. Kungsbacka avviker med jämförelsevis större andelar från EU utom Norden och Nordamerika/Oceanien, och en mindre andel från Övriga Europa. Kungsbacka är också den kommun med minst andel utrikes födda med skyddsbehov som grund för bosättning.

Även tid i Sverige för utrikes födda skiljer sig åt mellan kommuner. I Hylte har 33 procent av de utrikes födda varit folkbokförda i Sverige fyra år eller mindre. I Laholm är motsvarande andel 27 procent, och i Varberg och Kungsbacka cirka 17 procent.

Slutsats 3: Invandring bidrar till en positiv befolkningsutveckling i Halland, särskilt i de södra kommunerna

forts.

Halland har sedan år 2006 haft en historiskt stor invandring. Över hälften av befolkningsökning i länet de senaste åren kan tillskrivas invandring.³ Migranter är dessutom ofta unga människor i förvärvsarbete åldrar, vilket bidrar till att befolkningen föryngras och utbudet av arbetskraft ökar. Därmed har invandring till Halland en potential att mildra de negativa konsekvenser som följer av en åldrande befolkning, såsom ett minskat skatteunderlag och problem med kompetensförsörjning.

Invandring har en varierad betydelse för befolkningsutvecklingen i Hallands kommuner. Hylte och Laholm har vikande befolkningsunderlag med inrikes bakgrund. Och i Halmstad och Falkenberg är ökningarna i folkmängd små för den gruppen. För dessa kommuner framstår invandring som särskilt viktig för en positiv befolkningsutveckling. För Varberg och i ännu högre utsträckning Kungsbacka är situationen annorlunda eftersom de har en större inrikes inflyttning.

SKOLA OCH UTBILDNING

Slutsats 4: Utrikes födda elever har likvärdiga eller bättre skolresultat än inrikes födda elever, om hänsyn tas till tid i Sverige.

Tid i Sverige är betydelsefullt för utrikes föddas resultat i grundskolan. Utrikes födda elever som bott i Sverige i mer än tio år har samma meritvärden i årskurs nio som inrikes födda. Elever som bott i Sverige en kortare tid har däremot lägre meritvärden. Detta gäller oavsett födelserregion. Utrikes födda elever med en kort tid i Sverige bakom sig löper en förhöjd risk att inte klara av gymnasiebehörigheten.

Utrikes födda gymnasieelever som bott i Sverige i över tio år har bättre gymnasiebetyg än genomsnittet för inrikes födda. Problem finns för utrikes födda elever från ett icke-europeiskt land som varit i Sverige i högst fyra år. Vidare har betygen för elever med inrikes bakgrund på senare år fallit. Högst genomsnittligt gymnasiebetyg år 2013 hade elever från Asien och Norden utom Sverige.

Slutsats 5: Att ha invandrat innan tolv års ålder är positivt för den framtida utbildningsnivån

Sent anlända elever har inte sällan en problematisk skolgång. Tid i Sverige har betydelse för elevers skolresultat, och det finns ett besläktat samband mellan ålder vid invandring och framtida utbildningsnivå. Desto yngre vid invandring, desto högre framtida utbildningsnivå. Utrikes födda som kommit till Sverige efter 12 års ålder har oftare högst en förgymnasial utbildning i vuxen ålder och mer sällan en eftergymnasial utbildning i jämförelse med de som invandrat före 12 års ålder. Eftersom utbildningsnivå påverkar deltagandet på arbetsmarknaden har ålder vid invandring också konsekvenser för utrikes föddas position på arbetsmarknaden.

Slutsats 6: Personer med utrikes bakgrund har oftare högst en förgymnasial utbildning

Detta är den centrala skillnaden i utbildningsnivå mellan personer med inrikes och utrikes bakgrund. En likhet är att de har nästan lika stora andelar med en eftergymnasial utbildning. Att ha högst en förgymnasial utbildning innebär dystra utsikter på arbetsmarknaden. Vidare är kvinnor mer välutbildade än män. En större andel

kvinnor med utrikes bakgrund har en eftergymnasial utbildning än män med inrikes bakgrund. Men en betydligt större andel kvinnor med utrikes bakgrund har också högst en förgymnasial utbildning, i jämförelse med kvinnor och män med inrikes bakgrund.

Jämförs utbildningsnivån efter födelseregion har utrikes födda från Nordamerika/Oceanien, EU utom Norden, Asien och Sydamerika en lika stor eller större andel med en eftergymnasial utbildning som inrikes bakgrund. Afrika, Asien och Övriga Europa har i jämförelse med övriga födelseregioner större andelar med högst en förgymnasial utbildning.

Utbildningsnivån i befolkningen med utrikes bakgrund varierar mellan kommuner. I Kungsbacka har 45 procent en eftergymnasial utbildning och 12 procent högst en förgymnasial utbildning. Hylte har 22 procent en eftergymnasial utbildning och 25 procent högst en förgymnasial utbildning. I Kungsbacka, Hylte, Laholm och Falkenberg är andelarna med en eftergymnasial utbildning större för utrikes bakgrund än för inrikes bakgrund.

DELTAGANDE PÅ ARBETSMARKNADEN

Att delta på arbetsmarknaden innebär att ha ett arbete. Deltagandet mäts genom andelen förvärsarbetande i åldrarna 20-64 år.

Slutsats 7: Personer med utrikes bakgrund har ett lägre deltagande på arbetsmarknaden

År 2013 var andelen förvärsarbetande kvinnor och män med inrikes bakgrund 84 respektive 86 procent. För utrikes bakgrund var motsvarande andelar 62 och 68 procent.

Tre samverkande faktorer förklarar det lägre deltagandet. De är ett lägre värderat humankapital, diskriminering, olika effektiva sociala nätverk samt arbetsmarknadens struktur. Den första faktorn beror på att en persons humankapital som regel sjunker i värde vid migration. Bristande språkkunskaper gör att ens kunskaper inte kan tas tillvara på ett optimalt sätt, arbetsgivare kan ha svårt att validera meriter som förvärvats utomlands och kraven för liknande yrken kan skilja mellan länder. Diskriminering är den andra faktorn, att arbetsgivare föredrar eller undviker arbetsökande med en viss etnicitet, religion, modersmål, namn eller utseende. Mekanismen bakom diskriminering är benägenheten att skapa föreställningar om "vi" och "dem". Föreställningar som baseras på förenklade stereotyper där människor reflexmässigt tillskrivs egenskaper utan saklig grund.

Faktor tre är olika effektiva sociala nätverk ur en arbetsmarknadssynpunkt. Många lediga arbeten förmedlas genom personliga kontakter. Därför ger ett nätverk som består av personer med svag anknytning till arbetsmarknaden mindre stöd i att söka arbete. I det perspektivet har personer med utrikes bakgrund oftare ett mindre effektivt socialt nätverk.

Slutsats 8: Det finns skillnader i deltagande på arbetsmarknaden mellan kommuner och mellan födelseregioner

Personer med utrikes bakgrund i Halland har ett lågt deltagande på arbetsmarknaden. Men deltagandet skiljer sig åt mellan kommuner och mellan födelseregioner.

forts.

Drygt 60 procent med utrikes bakgrund är förvärvsarbetande i Laholm, Halmstad, Hylte och Falkenberg. I norra Halland är deltagande högre, 67 procent i Varberg och 75 procent i Kungsbacka. Skillnaden mellan Kungsbacka och Laholm är 15 procentenheter. Två förklarande faktorer till denna skillnad är utbildningsnivå och tid i Sverige. Kungsbackas befolkning med utrikes bakgrund har en högre utbildningsnivå och en jämförelsevis mindre andel med endast förgymnasial utbildning. Vidare har cirka 27 procent av de utrikes födda i Laholm bott i Sverige i fyra år eller mindre. Motsvarande andel för Kungsbacka är 17 procent. En ytterligare förklaring är norra Hallands större arbetsmarknad.

Deltagande på arbetsmarknaden skiljer också sig mellan födelseregioner. Människor från olika delar världen möter olika grader av diskriminering, de har olika effektiva sociala nätverk och nivåer av humankapital. Lägst deltagande har utrikes födda från Afrika och Asien. Högst har Utrikes bakgrund född i Sverige och Norden utom Sverige.

Slutsats 9: Utbildning är betydelsefullt för deltagandet på arbetsmarknaden, särskilt för kvinnor

Att minst ha en gymnasial utbildning är betydelsefullt för deltagandet på arbetsmarknaden. Särskilt betyder utbildning mycket för kvinnor. Skillnaden i deltagande mellan förgymnasial och gymnasial utbildning är cirka 22 procentenheter för kvinnor, oavsett bakgrund. För män med utrikes respektive inrikes bakgrund är motsvarande skillnad 16 respektive 10 procentenheter.

För kvinnor med utrikes bakgrund och högst en förgymnasial utbildning ligger deltagandet på 51 procent. För kvinnor med inrikes bakgrund och samma utbildningsnivå är deltagandet 67 procent. Motsvarande andelar för män är 65 respektive 83 procent. Män med inrikes bakgrund och en kort utbildning avviker alltså med ett högt deltagande. Jämförs födelseregioner har utrikes födda från Afrika och Asien med högst en förgymnasial utbildning lägst deltagande. Utrikes bakgrund född i Sverige och Norden utom Sverige med minst en gymnasial utbildning har däremot ett deltagande som är jämförbart med inrikes bakgrund.

Slutsats 10: Ju längre tid i Sverige, desto högre deltagande på arbetsmarknaden

För utrikes födda är andelen förvärvsarbetande väldigt liten de första åren i Sverige. Deltagandet ökar med tid i Sverige och ligger efter 15 år på 65 procent. Det är 17 procentenheter lägre än det genomsnittliga deltagandet i Halland på cirka 82 procent. Detta indikerar att utrikes födda diskrimineras på arbetsmarknaden, att det tar det tid att lära sig det svenska språket, bygga upp effektiva sociala nätverk och genomföra eventuella utbildningar som ökar värdet av ens humankapital. Men skillnaderna mellan utrikes och inrikes födda jämnas inte ut på 15 år.

Etableringstiden för utrikes födda beror på kön, födelseregion och utbildningsnivå. Kvinnor etablerar sig långsammare än män. Först efter cirka 15 år i Sverige har utrikes födda kvinnor ett deltagande i nivå med män. Detta förklaras av att samhällets etableringsstöd till nyanlända inte når ut till kvinnor i tillräcklig utsträck-

ning. Jämfört med män registrerar sig kvinnor senare på Arbetsförmedlingen, de väntar längre med att påbörja SFI- studier, och ges väl inne i etableringsinsatser ett mindre omfattande och relevant stöd. Även vårdnadsbidraget, föräldrapenning och kötider till förskolan dämpar nyanlända kvinnors deltagande på arbetsmarknaden.

Etableringen tar längre tid för utrikes födda från Afrika eller Asien än övriga födelseregioner. Detta är grupper som möter en större diskriminering och har mindre effektiva sociala nätverk. Från Afrika och Asien finns också många med högst en förgymnasial utbildning, vilket begränsar möjligheterna på arbetsmarknaden. Utrikes födda med högst en förgymnasial utbildning har ett lågt deltagande även efter en lång tid i Sverige. Att minst ha en gymnasial utbildning har en stor betydelse för utrikes föddas deltagande på arbetsmarknaden.

Slutsats 11: Ju yngre vid invandring, desto högre deltagande på arbetsmarknaden

För utrikes födda påverkar ålder vid invandring deltagandet på arbetsmarknaden. Generellt gäller att desto yngre vid invandring, desto högre deltagande på arbetsmarknaden. Särskilt svårt har utrikes födda som invandrat till Sverige efter 35 års ålder. Utrikes födda som invandrat i åldrarna 30-34 år har efter cirka tio år i Sverige ett deltagande på 78 procent. För utrikes födda som invandrat i åldrarna 35-39 år är motsvarande andel tolv procentenheter lägre.

Att komma till ett nytt land under tonåren verkar vara förknippat med särskilda svårigheter. Personer som invandrat när de var mellan 15-19 år avviker från mönst-

ret ju yngre vid invandring, desto högre deltagande. Deras genomsnittliga deltagande i Halland är 64 procent, vilket är två procentenheter lägre än gruppen som var mellan 20-24 år när de invandrade, och nio procentenheter lägre än gruppen som invandrade i åldrarna 10-14 år.

Utrikes födda som invandrat innan 15 års ålder har ett deltagande som ligger cirka 10 procentenheter lägre än för inrikes bakgrund. Eftersom de har gått i svensk skola borde de inte ställa arbetsgivare inför någon valideringsproblematik. Diskriminering och ineffektiva sociala nätverk ur en arbetsmarknadssynpunkt återstår då av denna rapportors förklaringsmodell.

UTVECKLINGEN PÅ ARBETSMARKNADEN **Slutsats 12: Invandring ligger bakom hela sysselsättningsutvecklingen i Halland sedan år 2007**

Sedan år 2007 har sysselsättningen ökat med 3 191 personer i Halland. Antal sysselsatta med inrikes bakgrund minskade med 169 personer samtidigt som antalet med utrikes bakgrund ökade med 3 360. Antalet sysselsatta har framförallt ökat för utrikes födda från EU utom Norden, Asien och Övriga Europa.

Att antalet sysselsatta med utrikes bakgrund ökar så mycket jämfört med inrikes bakgrund är ett resultat av åldersstruktur. För inrikes bakgrund är utflödet från arbetsmarknaden på grund av ålder ungefär lika stort som inflödet. Därmed står sysselsättningen i princip still. För utrikes bakgrund är inflödet på grund av ålder och invandring större än utflödet. Befolkningen i förvärvsarbetande åldrar ökar därmed och fler står till

forts. arbetsmarknadens förfogande. Invandring har alltså de senaste åren mildrat den demografiska utvecklingens negativa konsekvenser för skatteunderlag och kompetensförsörjning i Halland.

Slutsats 13: Invandring och arbetsmarknadsintegration har en varierad betydelse för sysselsättningsutvecklingen i kommunerna

Antalet sysselsatta med inrikes bakgrund har minskat svagt i Halland. Men bilden ser olika ut i kommunerna. I två kommuner, Kungsbacka och Varberg, har antalet sysselsatta med inrikes bakgrund ökat sedan år 2007. I övriga kommuner har följaktligen antalet sysselsatta med inrikes bakgrund gått tillbaka.

Antalet sysselsatta med utrikes bakgrund har ökat i alla kommuner. I Halmstad och Falkenberg är den ökningen större än tillbakagången för inrikes bakgrund. I Hylte och Laholm är motsvarande ökning inte tillräcklig för att väga upp den fallande sysselsättningen för inrikes bakgrund. Detta visar att invandring och en fungerande arbetsmarknadsintegration är relativt viktigare för Hylte, Laholm, Halmstad och Falkenberg, än för Varberg och särskilt Kungsbacka.

Slutsats 14: Invandring har bidragit särskilt till kompetensförsörjningen inom vård och omsorg och delar av tjänstesektorn

Merparten av ökningen av antalet sysselsatta med utrikes bakgrund har fångats upp av inom vård och omsorg och olika delar av tjänstesektorn, exempelvis hotell och restaurang samt handel. Dessa näringsgrenar är betydelse-

fulla för arbetsmarknadsintegration, och invandring har varit positivt för dessa branschers kompetensförsörjning.

Invandring har varit direkt avgörande för kompetensförsörjningen inom vård och omsorg och transport och magasinering. I dessa branscher har antalet sysselsatta med inrikes bakgrund minskat samtidigt som sysselsättningen ökat för utrikes bakgrund. Mellan år 2008 och 2013 ökade antal sysselsatta med utrikes bakgrund inom Vård och omsorg med 717 personer, och inom Transport och Magasinering med 314 personer. För inrikes bakgrund minskade antal sysselsatta med fem personer i Vård och omsorg och med 186 personer i Transport och magasinering. I övriga branscher med en växande sysselsättning ökar sysselsättningen för både utrikes och inrikes bakgrund.

INKOMSTER FÖR FÖRVÄRVSARBETANDE

Slutsats 15: Både bakgrund och kön samvarierar med inkomster för förvärvsarbetande

När inkomstnivån för förvärvsarbetande analyseras är inte bakgrund en lika skarp skiljelinje som när deltagandet analyseras. Både kön och bakgrund samvarierar med inkomstnivån. Arbetsmarknaden i Halland är både ojämlig och ojämfäst.

Män, oavsett bakgrund, har högre inkomster än kvinnor. Förvärvsarbetande män med inrikes bakgrund har högst inkomster. Därefter följer män med utrikes bakgrund och kvinnor med inrikes bakgrund. Lägst inkomster har kvinnor med utrikes bakgrund. Adderas utbildningsnivå kvarstår samma mönster. Män har högre inkomster än kvinnor inom alla utbildningsgrupper.

Män med inrikes bakgrund har högst inkomster och får också störst avkastning av att ha en eftergymnasial utbildning. Lägst inkomster har kvinnor med förgymnasial utbildning, oavsett bakgrund. Och kvinnor med utrikes bakgrund får minst avkastning av att ha en eftergymnasial utbildning.

Slutsats 16: Eftergymnasialt utbildade med en utrikes bakgrund är sämre matchade på arbetsmarknaden

Arbetsmarknadsintegration handlar inte bara om att ha ett arbete. För utrikes födda med en eftergymnasial utbildning handlar det också om att ha ett arbete som motsvarar ens utbildningsnivå.

Inkomstnivån för förvärvsarbetande med en eftergymnasial utbildning påverkas positivt av att ha ett arbete som motsvarar ens utbildningsnivå. I detta avseende är utrikes bakgrund sämre matchade än inrikes bakgrund. 67 procent med inrikes bakgrund är matchade jämfört med 48 procent med utrikes bakgrund. Matchningen varierar efter födelseregion. Förvärvsarbetande med utrikes bakgrund födda i Sverige är bättre matchade än personer födda Europa, vilka i sin tur är bättre matchade än personer födda utanför Europa.

Matchningsproblematiken för förvärvsarbetande med utrikes bakgrund kan förklaras av ineffektiva sociala nätverk ur en arbetsmarknadssynpunkt. Ofta har utrikes födda ett socialt nätverk bestående av andra med svag anknytning till arbetsmarknaden. För eftergymnasialt utbildade innebär det en begränsad tillgång till arbeten som motsvarar deras utbildningsnivå. Andra faktorer är

diskriminering och svårigheter för arbetsgivare att validera utbildningar och erfarenheter som utrikes födda bär med sig.

Matchningen ser olika ut i Hallands kommuner. I Hylte/Laholm och Falkenberg har 35 respektive 38 procent av de eftergymnasialt utbildade med utrikes bakgrund ett arbete som motsvarar deras utbildningsnivå. I Halmstad är matchningen något bättre, 44 procent. I de nordliga kommunerna Varberg och Kungsbacka är motsvarande andelar 54 respektive 59 procent. Gapet i matchning mellan Kungsbacka och Hylte/Laholm är 24 procentenheter. Skillnaderna i matchning mellan kommuner är betydligt större för förvärvsarbetande med utrikes bakgrund än för inrikes bakgrund.

Slutsats 17: Ju längre tid i Sverige, desto bättre matchning

Förvärvsarbetande utrikes födda med en eftergymnasial utbildning som bott i Sverige i mindre än 10 år har en matchning på 31 procent. Efter 10-14 år är andelen 41 procent, och efter 20 år är andelen 58 procent. Tid i Sverige är betydelsefullt eftersom det tar tid att bygga upp effektiva sociala nätverk och eventuellt komplettera sin befintliga utbildning. Utrikes födda med en eftergymnasial utbildning har under en lång tid en begränsad tillgång till arbeten som motsvarar deras utbildningsnivå.

Matchningen för eftergymnasialt utbildade med utrikes bakgrund varierar mellan kommuner. Detta kan delvis förklaras av lokala arbetsmarknadsförhållanden, men också av hur länge gruppen utrikes födda med en eftergymnasial utbildning bott i Sverige. Kommuner med rela-

forts. tivt stora andelar utrikes födda som varit i Sverige i 10 år eller längre har också en bättre matchning.

Slutsats 18: Kvinnor med en eftergymnasial utbildning är bättre matchade än män, men får en sämre avkastning av en lång utbildning

Förvärvsarbetande kvinnor med en eftergymnasial utbildning är bättre matchade än män med samma bakgrund. Trots en bättre matchning har kvinnor sammanlagt lägre inkomster än män med motsvarande utbildningsnivå.

Män och kvinnor oavsett bakgrund får en positiv inkomsteffekt av att vara matchade. Däremot är avkastningen större för män. För förvärvsarbetande män med en eftergymnasial utbildning är skillnaden i årlig inkomst mellan att vara rätt matchad och att ha ett arbete som kräver gymnasiekompetens 102 000 respektive 92 000 kronor för inrikes och utrikes bakgrund. För kvinnor är skillnaden 58 000 kronor för inrikes bakgrund och 57 000 kronor för utrikes bakgrund.

Detta förklaras av att kvinnor med lång utbildning arbetar i näringsgrenar med relativt lägre inkomster. Kvinnor tar också större ansvar för vård av anhörig, tar ut mer föräldraledighet och arbetar oftare deltid. Dessutom gynnas män mer än kvinnor av arbetsmarknadsförstoring. Män pendlar i genomsnitt längre till arbetet och har därmed tillgång till en större arbetsmarknad än kvinnor, vilket innebär större möjligheter att välja arbete.

Slutsats 19: Kvinnor och personer med utrikes bakgrund är överrepresenterade i näringsgrenar med relativt låga inkomster

Både bakgrund och kön samvarierar med inkomster. Detta återspeglas i vilka näringsgrenar kvinnor och män med inrikes och utrikes bakgrund arbetar. Män med inrikes bakgrund arbetar i en större utsträckning i näringsgrenar med relativt högre inkomster än övriga grupper.

Kvinnor, oavsett bakgrund, arbetar företrädesvis inom vård och omsorg, utbildningssektorn och handel. Särskilt är vård och omsorg dominerande för kvinnor med utrikes bakgrund, där samlas 32 procent av de förvärvsarbetande. Män, också oavsett bakgrund, arbetar i större utsträckning inom tillverkningsindustrin, handel, transport och magasinering samt bygg. Inom andra näringsgrenar är bakgrund en skiljelinje. Inom hotell och restaurang och uthyrning, stödtjänster förvärvsarbetar personer med utrikes bakgrund i en större utsträckning än inrikes bakgrund, oavsett kön. Inom juridik, ekonomi och vetenskap arbetar relativt fler med inrikes bakgrund, också oavsett kön.

Slutsats 20: Förvärvsarbetande med utrikes bakgrund är överrepresenterade i yrken med låga inkomster

Arbetsmarknaden är segregerad. Utrikes födda har oftare kollegor som också är utrikes födda än inrikes födda. Förvärvsarbetande med utrikes bakgrund är överrepresenterade i yrkesgrupperna Slaktare, bagare, konditor, Städare, Processoperatör och Övriga servicearbetare. De är påtagligt underrepresenterade i yrkesgrupperna Polis, Barnmorskor, Militärer och Jurister.

Yrken där utrikes bakgrund är starkast överrepresenterade ger låga inkomster. Den genomsnittliga inkomstnivån är 217 900 kronor för förvärvsarbete i de tio yrken där förvärvsarbete med en utrikes bakgrund är som mest överrepresenterade. I de yrken där inrikes bakgrund är som mest överrepresenterade ligger den genomsnittliga inkomstnivån på 374 000 kronor.

Utgivare: Region Halland

¹ Inrikes bakgrund innefattar alla som är födda i Sverige med två inrikes födda föräldrar, eller med en inrikes född och en utrikes född förälder. Utrikes bakgrund omfattar utrikes födda samt inrikes födda med två utrikes födda föräldrar.

² Undantaget utrikes bakgrund född i Sverige där samtliga har födelseland Sverige.

³ Här inkluderas även inrikes födda med två utrikes födda föräldrar, det vill säga alla med utrikes bakgrund.

8.

Unga och unga vuxnas psykiska hälsa och livsvillkor

– LOKALA NÄMNDERS GEMENSAMMA DIALOGARBETE
SAMMANFATTNING

Sedan 1990-talet har den psykiska ohälsan ökat kraftigt i Sverige och gruppen unga är en särskilt utsatt grupp. Mellan 1985 och 2014 har andelen 15-åringar med besvär av ängslan, oro och ångest fördubblats. Region Hallands lokala nämnder beslutade att gemensamt belysa problematiken kring unga och unga vuxnas psykiska hälsa och livsvillkor för att öka förståelsen kring varför det ser ut som det gör men också bidra med kunskap kring vad Region Halland och andra samhällsaktörer kan göra för att fler unga ska må bra.

Genom att Lokala nämnder har valt olika fokusområden på psykisk hälsa ges möjlighet att utforska de frågor som är relevanta ur ett lokalt perspektiv men också att samla in en bredd i kunskap och perspektiv kring flera olika behovsgrupper. Lokala nämnder träffade gemensamt under våren 287 unga och unga vuxna i åldersspannet 15 – 29 år. Nämnderna genomförde även 63 dialoger med olika intressenter och verksamheter som på något sätt arbetar med frågor som berör unga.

Resultatet av dialogerna visar att det finns ett tydligt genusperspektiv i frågan om ungas psykiska hälsa, där förväntningarna på hur man ska vara som tjej eller kille befäst redan i ung ålder. Det blir också tydligt hur angeläget det är att arbeta för att motverka den här typen av strukturer då det påverkar hur unga uttrycker, förstår och förhåller sig till sin psykiska hälsa.

Att känna tillit och trygghet har också visat sig vara viktiga faktorer för den psykiska hälsan. Tilliten påverkas av en individs erfarenheter och många av de unga som känner

lägre tillit har också sämre erfarenheter av bemötandet från skola, vård och andra myndigheter.

Unga utan arbete besväras av psykisk ohälsa i högre grad än andra ungdomar och är därför en viktig grupp att belysa ur ett främjande perspektiv. Stigmat kring att vara arbetslös gör att många unga som är arbetslösa undviker att söka hjälp och att prata om sina problem. Bristen på ett meningsfullt sammanhang och rutiner i vardagen bidrar också på ett negativt sätt till den psykiska hälsan.

För unga med funktionsnedsättning är det ofta inte funktionsnedsättningen i sig som avgör hur det kommer att gå för individen utan det är ofta den psykiska hälsan och det nätverk man har runt omkring sig som är avgörande. Det finns en stor kunskapsbrist kring psykiska och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som leder till att unga med funktionsnedsättning inte får det stöd de behöver. Många hamnar också mellan stolarna i övergångarna mellan olika stadier i skolan och mellan olika huvudmän på grund av bristen på samverkan.

Den psykiska ohälsan hos asylsökande och nyanlända upplevs som utbredd och att kultur, normer och bristerna i det svenska språket hindrar många att prata om sin psykiska ohälsa och att söka hjälp. Asylprocessen och oron kring familj, ekonomi och bostad är några orsaker som påverkar den psykiska hälsan negativt.

Lokala nämnder har gemensamt identifierat ett antal åtgärdsförslag som presenteras i rapporten under rubrikerna Ökad kunskap om, Bemötande, Behovsstyrning och stöd, Samverkan, Normer och värderingar samt Arbete-för-sörjning-sysselsättning. En viktig utgångspunkt i planering och styrning av all verksamhet är dock att alla människor

fungerar olika. Det är nödvändigt att utgå från ett helhetsperspektiv och att etablera en strategisk samverkan och att ta ett gemensamt ansvar för frågan om unga och unga vuxnas psykiska hälsa.

Utgivare: Region Halland

9.

Jämnt ska vara jämt

Från vaggan till graven

SAMMANFATTNING

I samband med Tillväxtverkets satsning på en jämställd regional tillväxt 2016-2018 beviljades Region Halland finansiering för att genomföra en orsaks- och konsekvensanalys av hallänningars livsvillkor "från vaggan till graven" ur ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv. Arbetet har genomförts av Region Halland i samverkan med Länsstyrelsen i Halland och med hjälp av konsultföretaget Medida.

Ojämslaldhetens och ojämlikhetens orsaker och konsekvenser går från vaggan, genom skolan, arbetslivet, pensionen och slutligen till graven. Det som exempelvis börjar som olika förväntningar i förskola och skola, fortplantar sig genom utbildning och yrkesval, in i privatekonomin hela vägen upp till pensionen. Dessa förutsättningar har en koppling till kön, etnicitet, funktionalitet, ålder, socioekonomi och andra gruppstillhörigheter. De påverkar livsval från fritidsaktiviteter, studieval, yrkesval och inte minst val av vem som ska vara föräldraledig, men också livschanser där resurser fördelas på ojämställda och ojämlika villkor. Detta får konsekvenser på människors liv som påverkar både hälsan och ekonomin livet ut. Genom kunskap om hur det ser ut idag kan verktyg skapas för att förändra strukturerna så att Halland blir den Bästa livsplatsen för alla som bor här.

Halland är ett gott samhälle att leva i. Lönenivåerna är höga och hälsan god. Många bor i villa i trygga och vackra områden. Detta gäller överlag i Halland. Samtidigt kan det noteras hur ojämlika mönster i Sverige som helhet går igen i Halland.

Könsskillnaderna inom ekonomi och arbetsliv på många punkter är något större i Halland än i riket. Löneskillnaderna är större, arbeten som kvinnor ofta arbetar inom

är färre, uttaget av föräldraledighet ojämställt liksom fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnors ekonomiska situation är inte sämre i Halland än i riket, men männens är bättre vilket ökar ojämställdheten. Ojämslaldheten gäller i synnerhet kvinnor i redan utsatta grupper, exempelvis utrikes födda som ännu inte fått en fot in i arbetslivet och låginkomsttagare överlag.

Människor överlag mår bättre i Halland än i riket och könsskillnaden i hälsa är mindre, vilket kan bero på att god ekonomi ger möjligheter att på individuell nivå lösa strukturella faktorer bakom stress och ohälsa. Variationerna inom länet är dock stora liksom mellan olika åldersgrupper, där yngre mår sämst.

På nationell nivå kan man se större ekonomisk utsatthet i grupper som utsätts för diskriminering. Sambandet mellan ekonomisk utsatthet och fysisk och psykisk hälsa blir tydligt också för andra diskriminerade grupper än kvinnor: utrikes födda, personer med funktionsnedsättning, homo- och bisexuella samt transpersoner.

Det kan konstateras att livsstilsrelaterade faktorer såsom kost- och motionsvanor samt användande av droger med några undantag hänger samman med sämre mående i utsatta grupper. Det finns också samband mellan det psykiska måendet och otrygghet, utsatthet för våld och brott av olika grader. I de grupper som utsätts för diskriminering är utsattheten högre, och det gäller kvinnor inom de olika grupperna mer än män.

Genomgående motverkas negativa konsekvenser av utsatthet av utbildningsnivå, oavsett gruppstillhörighet.

Detta tycks gälla än mer i grupper där utsattheten är större, exempelvis bland kvinnor, utrikes födda eller homo- och bisexuella. Den stora skillnaden i Halland finns mellan personer med enbart förgymnasial och eftergymnasial utbildning.

Livsvillkoren för barn i Halland är något bättre än i riket, men de ojämlikheter som finns utifrån exempelvis kön, etnicitet och utbildningsnivå påverkar också barnen. Det gäller såväl ekonomiska omständigheter som psykisk ohälsa, missbruk och utsatthet. Barn i diskriminerade grupper har därför betydligt sämre livschanser än andra.

Barn i utsatta grupper har överlag sämre förutsättningar att klara skolan. Att lyckas i skolan är den främsta möjligheten att bryta ett mönster av diskriminering inför framtiden. Det finns också en koppling till psykisk ohälsa, där sämre skolresultat både är en orsak till och en konsekvens av psykisk ohälsa. För flickor, som presterar bättre än pojkar i skolan, är skolan, också en av flera stresskällor som bidrar till psykisk ohälsa.

Ungdomar reproducerar mönster av ojämställdhet och ojämlikhet snarare än att bidra till en utjämning på sikt. Vad gäller utbildning och ekonomi väljer de i enlighet med samhällsnormerna. Vad gäller trygghet och mående är de oftast mest utsatta och det gäller särskilt grupper där livsvalen inte överensstämmer med familjens övriga värderingar, exempelvis HBT-personer eller vissa grupper av ungdomar med utrikes bakgrund.

I ålderdomen skördas frukterna av det tidigare livet. Inkomstsänkningen i samband med pensionen blir en vat-

tendelare och kroppsliga och sociala förändringar ställer livssituationen på sin spets.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att i stort sett samtliga former av utsatthet minskar delaktigheten i samhället och tillgången till beslutsfattande. Detta riskerar att skapa en spiral där ojämställdheterna och ojämlikheterna ökar och dess konsekvenser förstärks. I förlängningen riskerar detta att slå tillbaka mot välmåendet överlag i regionen. Trots överlag goda livsvillkor finns alltså goda skäl för regionen att arbeta för en mer inkluderande utveckling där ojämställdhet och ojämlikheter motverkas både på kort och lång sikt.

10.

Hur kan Hallands boendeattraktivitet utvecklas?

14 SLUTSATSER – ETT RAMVERK FÖR ATT PRATA OM BOENDEATTRAKTIVITET

Denna studie vill stimulera till en diskussion om Hallands boendeattraktivitet och hur den kan utvecklas. Den beskriver länets boendeattraktivitet i termer av relativa styrkor och svagheter, och visar vad som ligger bakom olika gruppers flyttbeslut. Däremot ger studien inte ett eget svar på frågan hur Halland bör utvecklas. Svaret på den frågan måste komma ur en demokratisk process. Studien vill istället slå ett slag för följande frågeställningar:

- Vad ska Halland vara, vilka värden ska känneteckna länet?
- För vem ska boendeattraktivitet utvecklas?
- Hur bör länet balansera mellan att utveckla sina styrkor och arbeta med sina svagheter?
- Hur kan region, kommuner, statliga myndigheter och andra aktörer arbeta tillsammans för att utveckla boendeattraktivitet?

1. Boendeattraktivitet ligger i flyttarens ögon

En plats med hög boendeattraktivitet är en plats som människor vill flytta till och stanna kvar på.¹ Vad som ligger bakom in- och utflyttares flyttbeslut säger därför något om synen på Halland och dess boendeattraktivitet. Kopplingen mellan in- och utflyttares flyttbeslut och länets boendeattraktivitet är den bärande idén bakom analysen.

Studien förstärker boendeattraktivitet som något subjektivt. Flyttare söker efter den mest lämpliga platsen att bo på utifrån just deras behov, krav och preferenser. I analysen

konstateras att hur enskilda flyttbeslut motiveras varierar enormt. Vad som attraherar en flyttare till en plats får en annan att flytta därifrån. Vid en första anblick ser detta rörigt ut. Men tar man ett steg tillbaka framträder mönster. Särskilt påverkar ålder, flyttedistans och hushållstyp orsakerna bakom flytt och vad flyttare ser som en attraktiv plats att bo på.

Som stöd i analysen använder studien en modell för boendeattraktivitet. Modellen är en pyramid med tre nivåer: behov, krav och preferenser.²

Behov avser det mest grundläggande för att en plats ska vara aktuell att flytta till, såsom ett fungerande boende man har råd med och en grundläggande nivå av säkerhet. Krav innebär mer eller mindre icke-förhandlingsbara faktorer som behöver uppfyllas. Till skillnad från behov är dessa inte nödvändiga för en brukbar livssituation. Preferenser avser faktorer som tillför något extra. De är något som flyttare tillskriver en positiv betydelse men som de kan kompromissa med.

2. Boendeattraktivitet är relativt

Denna studie fångar boendeattraktivitet genom att analysera flyttbeslut. Skillnader i vad in- och utflyttare baserar sina flyttbeslut på säger något om synen på Halland och de värden som kännetecknar länet. Utifrån sådana skillnader kan studien uttala sig om relativa styrkor och svagheter i dess boendeattraktivitet. En relativ styrka i något hänseende tolkas som att Halland har en stark position gentemot övriga riket. En relativ svaghet pekar på att sådana värden bättre kan tillgodoses på andra platser. Boendeattraktivitet har en relativ dimension.

Strikt tillämpat innebär detta att om en plats ska öka sin boendeattraktivitet behöver den utvecklas på ett sätt som särskiljer sig från sina konkurrenter i något avseende. Det skulle emellertid vara ett något för smalt synsätt. Alldeles oavsett hur mycket eller lite andra platser utvecklas finns det självfallet ett värde i att utveckla sin attraktivitet, inte minst för befintliga invånares skull.

3. Att utveckla boendeattraktivitet är ett grupparbete

Ett flyttbeslut kan inte reduceras ned till en enskild anledning. Flyttare tar hänsyn till flera saker. Som en följd av det beror även boendeattraktivitet på flera faktorer. Analysen pekar på att attraktivitet skapas i ett samspel mellan bostadsutbud, möjligheter till arbete, karriär, studier samt boendemiljöns funktion och karaktär.

Vilken mix en plats erbjuder påverkar vilka grupper som flyttar in respektive ut. Ju mer varierad boendemiljö en region kan erbjuda, desto fler flyttares krav och preferenser kan tillgodoses.

Att utveckla boendeattraktivitet är ett arbete som spänner över flera politikområden. Ansvaret för dessa är utspridda på olika aktörer i samhället. Det krävs samverkan mellan kommuner, region, statliga myndigheter, arbetsliv och civilsamhälle för att öka en plats boendeattraktivitet. Här fångas utmaningen i regionalt tillväxtarbete, att klara av att arbeta tillsammans för att åstadkomma en önskvärd förändring.

Detta är i högsta grad en fråga där det finns behov av ett regionalt perspektiv eftersom ingen enskild aktör kan hantera frågan på egen hand.

4. En positiv syn på flyttningar

Hög boendeattraktivitet definieras som en plats människor vill flytta till och stanna kvar på. En mindre välvillig läsning av den definitionen skulle kunna leda till slutsatsen att denna studie vill hindra människor från att flytta från Halland. Inget kunde vara längre från sanningen. Att hallänningar flyttar är i allt väsentligt positivt. Det är bra för individen och därför också bra för samhället.

Att utveckla boendeattraktivitet handlar inte om att stänga in. Det handlar om att fler ska flytta in än som flyttar ut, och därmed om att åstadkomma de positiva utvecklingseffekter som en växande befolkning medför på skatteunderlag, kompetensförsörjning och förnyelse i arbetsliv och civilsamhälle.

5. En strategi för boendeattraktivitet behöver besvara två frågor – vilka och varifrån?

En flyttares ålder, flyttedistans och hushållstyp har betydelse för hur flyttbeslut underbyggs och vad som uppfattas som attraktivt att bo nära. När strategier för boendeattraktivitet tas fram behövs en grundläggande förståelse för hur flyttedistans påverkar flyttbeslut samt om skillnader mellan olika grupper av flyttare. Tillspetsat innebär detta att två frågor behöver ställas:

- Varifrån ska inflyttarna komma?
- För vilka inflyttare ska boendeattraktiviteten öka?

Flyttedistans påverkar de överväganden som ligger bakom flyttbeslut. Mer precist innebär en längre flyttsträcka att

forts.

studier, arbete och karriärmöjligheter får en större betydelse. För flyttar över kortare sträckor är istället boendemiljö- och bostadsaspekter de huvudsakliga drivkrafterna. En strategi riktad till potentiella inflyttare som bor en bit bort behöver adressera hur studie- och karriärmöjligheter ska utvecklas. Ska inflyttare attraheras från närområdet handlar det om att utveckla konkurrensfördelar i boendemiljön och bostadsutbud relativt andra kommuner/platser i samma arbetsmarknadsregion.

Tillsammans med flyttavstånd har ålder och hushållstyp en stor påverkan på hur flyttbeslut underbyggs och vad flyttare söker i sin boendemiljö. Både ålder och hushållstyp fångar fas i livet. En barnfamilj har krav och preferenser som skiljer sig från andra hushåll, inte minst på utbudet av offentlig service och boendemiljöns beskaffenhet. För unga flyttare betyder studier mycket, medan arbete har en stor betydelse i åldrarna 27 – 59 år. Ju yngre flyttare, desto viktigare är karriärmöjligheter. Stigande ålder innebär att betydelsen ökar av boendemiljön i bred bemärkelse och bostaden som sådan. Samtidigt finns det aspekter i boendemiljön som unga tycker är viktigare än äldre, inte minst gäller det urbana värden såsom uteliv.

6. Hallands boendeattraktivitet har relativa styrkor i en boendemiljö som är barnvänlig och erbjuder trygghet, kustmiljöer, natur- och friluftsvärden

Länets boendeattraktivitet har relativa styrkor i en boendemiljö som är barnvänlig och erbjuder trygghet, kustmiljöer, natur- och friluftsvärden. Slutsatsen baseras på genomgående skillnader mellan hur in- och utflyttare

underbygger sina flyttbeslut och vad de söker i sin boendemiljö. Inflyttare tillskriver natur- och friluftsliv, bostadens omgivning/närområde, bostaden som sådan och kvalitén på förskola/skola en större betydelse än vad utflyttare gör. De söker också en bostad i ett barnvänligt område nära hav och natur i en större utsträckning än utflyttare.

Dessa skillnader löper som ett tvärsnitt genom ålder, flyttavstånd och hushållstyp. Sett genom modellen för boendeattraktivitet är in- och utflyttares krav och preferenser delvis olika. Olikheter som till del speglar skillnader i livsstil eller livsfas mellan in- och utflyttare. Länets relativa styrkor kommer att diskuteras mer ingående längre fram.

7. Hallands boendeattraktivitet har relativa svagheter i karriär- och studiemöjligheter samt urbana värden

Relativa svagheter finns i karriär- och studiemöjligheter samt i en boendemiljö som erbjuder urbana värden. Slutsatsen baseras på genomgående skillnader mellan hur in- och utflyttare underbygger sina flyttbeslut och vad de söker i sin boendemiljö. Utflyttare tillskriver arbete, karriärmöjligheter, studier, nöjes-, kultur-, och shoppingutbud en större betydelse än vad inflyttare gör. De söker också efter en bostad i ett centralt läge med närhet till arbetsplats, kollektivtrafik och nöjesutbud i en större omfattning än inflyttare.

Precis som i föregående slutsats löper dessa skillnader som ett tvärsnitt genom ålder, flyttavstånd och hushållstyp. Dessa olikheter speglar delvis skillnader i livsstil eller livsfas mellan in- och utflyttare. Länets relativa svagheter kommer, precis som dess styrkor, att diskuteras längre fram.

8. Trampa försiktigt kring relativa styrkor och svagheter, in- och utflyttare är inte väsensskilda

En diskussion om relativa styrkor och svagheter behöver föras med viss försiktighet. Ordet relativt är centralt. In- och utflyttare är inte varandras motsatser. Det finns dimensioner av arbetsmarknad, boendemiljö, bostad och sociala orsaker i de flesta flyttbeslut, givet att flyttarna är under 60 år gamla och flyttar över sex mil. Relativa styrkor och svagheter fångar hur in- och utflyttare betonar olika värden. Sett genom modellen för boendeattraktivitet finns det en förskjutning i krav och preferenser mellan in- och utflyttare. Men det finns också behov, krav och preferenser som in- och utflyttare delar.

Viktigt när relativa styrkor och svagheter diskuteras är att ta hänsyn till likheter mellan in- och utflyttare. Vissa saker är betydelsefulla för alla flyttare. En tillgänglig bostad, en fungerande boendemiljö med en grundläggande trygghet, service och ett gott rykte utgör själva basen för boendeattraktivitet. Likaså betyder arbete och närhet till familj mycket i de flesta flyttbeslut.

Barnfamiljer kan användas som exempel på hur studien resonerar kring relativa styrkor och svagheter. Det första att slå fast är de likheter som finns mellan in- och utflyttande barnfamiljer. Familj, bostaden som sådan och dess omgivning/närområde samt arbete är viktiga faktorer i deras flyttbeslut. I jämförelse med andra hushållstyper tycker de att kvalitén på förskola/skola är mer betydelsefull. De söker efter en bostad i ett barnvänligt, tryggt område nära förskola/skola. Med det sagt finns det saker som särskiljer in- och utflyttare. Och dessa skillnader är karaktäristiska. Utflyttande hushåll med barn tillskriver

karriärmöjligheter och urbana värden större betydelse än de som flyttar in. Inflyttande barnfamiljer värderar natur- och friluftsliv högre och de söker närhet till hav i en större utsträckning än vad utflyttare gör.

Sammanfattningsvis finns det mycket som förenar in- och utflyttande barnfamiljer. Men analysen visar på en förskjutning i deras krav och preferenser. Förskjutningen fångar att länet tilltalar flyttare med en delvis annan livsstil än de som flyttar ut.

9. Inflyttare är mer boendemiljö- och bostadsorienterade än utflyttare

Inflyttare till Halland tillskriver en större betydelse till bostadens omgivning/närområde och till bostaden som sådan. Något som kan tyckas märkligt. För givetvis behöver alla som flyttar en bostad och en fungerande boendemiljö. Analysen pekar dessutom på att dessa faktorer är behov för alla flyttare. Betydelsefulla för att en flytt ska vara aktuell överhuvudtaget. Med det som bakgrund, hur ska denna skillnad mellan in- och utflyttare förstås?

Denna studie gör tolkningen att inflyttare sätter bostaden som sådan i centrum av sina flyttbeslut i en större utsträckning än vad utflyttare gör. Bostaden kan inte enbart betraktas som ett behov relaterat till modellen för boendeattraktivitet. Bostaden är mer än så. Det är drömmen om en livsstil. Flyttare lägger således också in aspekter på bostaden som krav i sina flyttbeslut. Analysen pekar på att inflyttare har mer uttalade krav på bostaden än vad utflyttare har.

Till detta finns det flera samverkande orsaker. För det första är det vanligare att inflyttare söker en villa. Flyttare

forts. som efterfrågar en villa tillskriver också bostaden som sådan en större betydelse. Dessutom tenderar bostaden att hamna i centrum av flyttbeslutet när flytten kopplas till en ny livssituation med förändrade krav på bostaden, såsom ett växande eller krympande hushåll. Att fler barnfamiljer flyttar in till Halland än som flyttar ut är därför en ytterligare förklaring.

För det tredje är det vanligare att inflyttare omvandlar ett fritidshus till ett permanentboende i samband med flytt, något som också bidrar till att inflyttare är mer bostadsorienterade än vad utflyttare är.

Att inflyttare är mer boendemiljöorienterade än utflyttare behöver också nyanseras. Mer precist är det inflyttare över 27 år som fäster en större betydelse till bostadens omgivning/ närområde, eller boendemiljön i bred bemärkelse. Tolkning av detta liknar den för bostaden som sådan. Inflyttare lägger in aspekter av boendemiljön som krav i sina flyttbeslut i en större utsträckning än vad utflyttare gör. De tar sammantaget större hänsyn till olika värden i boendemiljön när de flyttar än vad utflyttare gör.

10. Lite mer om relativa styrkor: kustmiljöer, natur- och friluftsvärden

Inflyttare är mer boendemiljöorienterade än utflyttare. Bakom den slutsatsen ligger företrädesvis att inflyttare tillskriver natur- och friluftsliv och en bostad nära havet en större betydelse än vad utflyttare gör. Här är skillnaderna mellan in- och utflyttare stora. Särskilt slående är skillnaderna för att söka en bostad nära havet.

Denna studie pekar tydligt på att Hallands kustmiljöer och naturvärden har en avgörande betydelse för länets

boendeattraktivitet. Hur natur- och friluftsvärden samt kusten ska användas framåt är en central frågeställning för länets utveckling. Ett utvecklingsarbete som tar utgångspunkt i befintliga styrkor inbegriper rimligtvis en strategi för hur kustmiljöerna än bättre kan användas för att bygga boendeattraktivitet.

11. Lite mer om att karriärmöjligheter är en relativ svaghet, trots en stark arbetsmarknad

Karriärmöjligheter är en relativ svaghet i Hallands boendeattraktivitet. En slutsats som baseras på att utflyttare genomgående värderar arbete och karriärmöjligheter högre i sina flyttbeslut än vad inflyttare gör. Hur ska detta förstås med tanke på att Hallands arbetsmarknad är en av Sveriges bästa i termer av låg arbetslöshet och god sysselsättningsutveckling?

Återigen är det värt att påminna om att en relativ svaghet inte är en absolut svaghet. För inflyttare under 40 år spelar både arbete och karriärmöjligheter en betydande roll för flyttbeslutet. Inte minst om flytten är längre än sex mil. Ett rimligt antagande är att inflyttning skulle ha varit mindre om det inte vore för länets goda arbetsmarknad. De goda möjligheterna till arbete formar länets boendeattraktivitet tillsammans med bostads- och boendemiljörelaterade faktorer. Alltså är arbetsmarknaden betydelsefull för inflyttningen, men utgör likväl en relativ svaghet i länets boendeattraktivitet.

Skillnaderna mellan in- och utflyttare ska förstås som att utflyttares flyttbeslut i större utsträckning är kopplade till ett projekt som handlar om att tillvarata jobbmöjligheter än vad inflyttares är. Skillnaden kan illustreras med hur

in- och utflyttare värderar arbete respektive karriärmöjligheter i sina flyttbeslut. Förutom att utflyttare tillskriver dessa två faktorer större betydelse generellt är också gapet mellan de båda mindre. Inflyttare tycker arbetet som sådant är mycket viktigare än vad karriärmöjligheter är i sitt flyttbeslut. För utflyttare är arbete och karriärmöjligheter nästan lika betydelsefulla. Detta är ett uttryck för olikheter i livsstilar eller livsfas som löper som ett tvärsnitt genom demografiska och socioekonomiska grupper av in- och utflyttare.

Även om Halland har en god arbetsmarknad finner flyttare som vill maximera sin karriär bättre möjligheter på andra platser. Därför är arbetsmarknad en relativ svaghet. Samtidigt bidrar den otvivelaktigt till länets boendeattraktivitet. Är det möjligen tack vare en tillräckligt god arbetsmarknad som Halland kan utnyttja sina naturvärden som en faktor för attraktivitet? Oavsett skulle en mer avancerad arbetsmarknad bredda länets boendeattraktivitet.

12. Lite mer om relativa svagheter: studiemöjligheter påverkar in- och utflyttningen av unga vuxna

Högre utbildning är en relativ svaghet i länets boendeattraktivitet. Bakgrunden är att utbudet av högre utbildning är jämförelsevis litet i Halland. Lärosätens lokalisering påverkar vart flyttlassen går i åldrarna 19-26 år. Eftersom unga vuxna ofta flyttar för att studera bidrar den relativa svagheten till att fler unga flyttar från länet än till det. Vidare går det att konstatera att om studenter ska stanna kvar på orten efter avslutade studier är goda karriärmöjligheter en konkurrensfördel.

Den relativa svagheten i högre utbildning handlar om utbudet. Det är inte en reflektion på kvalitén på de utbildningar som bedrivs på Högskolan i Halmstad eller Campus Varberg. Rimligen har kvalitén på en plats utbildningsinstitutioner betydelse för dess attraktivitet, men den aspekten fångas inte i denna studie.

13. Lite mer om relativa svagheter: urbana värden

Halland har relativa svagheter i en boendemiljö som erbjuder urbana värden. Den slutsatsen underbyggs av att utflyttare i en högre utsträckning söker en bostad i ett centralt läge, med närhet till caféer, restauranger, uteliv och arbetsplats. Som regel tillskriver de också en större betydelse till nöjes-, kultur- och shoppingutbud i sina flyttbeslut i jämförelse med vad inflyttare gör.

Analysen pekar på att naturvärden är en relativ styrka i länets boendeattraktivitet. Att urbana värden samtidigt identifieras som en relativ svaghet leder tankarna till motsatsparet stad-land. Att inflyttare särskilt vurmar för landsbygden och utflyttare för det urbana. En sådan beskrivning vore missvisande. Inflyttare söker visserligen efter en bostad med en hög tillgänglighet till naturvärden och kustmiljöer i en högre utsträckning än utflyttare. Denna studie vill betona att det inte kan översättas till att inflyttare söker efter en bostad i en lantlig omgivning. Ett centralt läge är som regel viktigare. I sammanhanget är det också värt att nämna att inflyttare 19-26 år har en utpräglad urban sökprofil.

Urbana värden i de halländska centralorterna är en del av länets boendeattraktivitet. Att det beskrivs som en rela-

forts. tiv svaghet innebär att andra platser bättre kan erbjuda sådana miljöer. Särskilt attraheras unga flyttare av urbanitet. Vill Halland öka inflyttningen av unga vuxna behöver en strategi adressera hur urbana värden ska utvecklas.

14. Flyttstudiens inspel till strategier riktade till unga vuxna och barnfamiljer

Två grupper särskiljer sig i hur deras flyttbeslut underbyggs och vad de söker i boendemiljön – unga vuxna och barnfamiljer. Att deras profiler är annorlunda än övriga flyttare innebär att det behövs särskilda strategier för att öka inflyttningen av dessa grupper.

Denna studie har visat att Hallands boendeattraktivitet har relativa svagheter i studie- och karriärmöjligheter och i urbana värden. Precis de värden som unga vuxna ser som mest betydelsefulla. Effekten av det är ett negativt flytt-netto för unga vuxna. Fler unga flyttar ut än som flyttar in.

En strategi för att hantera dessa relativa svagheter behöver innehålla flera delar. Den behöver adressera hur utbudet av högre utbildning ska öka och hur arbetsmarknaden ska utvecklas för att bättre erbjuda karriärmöjligheter. Andra delar är fler bostäder centralt samt att utveckla en intressant, levande stadskärna med ett bra nöjes- och uteliv. Ett utvecklingsarbete med fokus på unga vuxna skulle ta utgångspunkt i befintliga relativa svagheter. Ett framgångsrikt genomförande skulle bredda länets boendeattraktivitet. Utmaningen är att konkurrenterna företrädesvis är de tre storstäderna och övriga städer med större lärosäten.

Barnfamiljer är en grupp med en särskild kravprofil. En strategi för ökad attraktivitet gentemot barnfamiljer

handlar både om kvalitén i och närheten till förskola/skola. Bostadsområden ska vara barnvänliga, trygga och ha närhet till hälsooch sjukvård och kollektivtrafik. Offentligt finansierad service betyder mer för barnfamiljers flyttöversväganden än vad den gör för andra typer av hushåll.

11.

OECD Territorial Reviews

The Megaregion of Western Scandinavia 2018

SAMMANFATTNING

”Western Scandinavia” är ett inofficiellt självbetecknat namn som åtta regionala och lokala partners – d.v.s. tre regioner i Norge (Oslo, Akershus, Østfold), tre regioner i Sverige (Västra Götaland, Halland och Skåne) och två städer i Sverige (Göteborg och Helsingborg), kollektivt har valt för området som ligger till grund för denna OECD-studie. Området sträcker sig längs den 500 km långa kust som förenar Norges huvudstad (Oslo), den näst största och tredje största staden i Sverige (Göteborg och Malmö) och deras närliggande områden. Western Scandinavia omfattar ungefär en tredjedel av befolkningen i Norge och Sverige (30 % av den norska befolkningen och 33 % av den svenska befolkningen 2016). Med en sammanlagd bruttonationalprodukt (BNP) på 201 miljarder USD genererar området en något mindre BNP än Norge (228 miljarder USD) och cirka hälften av Sveriges BNP (400 miljarder USD).

Ungefär 60% av Western Scandinavias sammanlagda befolkning är koncentrerad till tre storstadsområden som inte är direkt sammanhängande men som är belägna på nästan samma avstånd från varandra längs Kattegatt-Skagerrak-sträckan: cirka 1,3 miljoner människor i Oslo/Akershus, 900 000 i Göteborg (i Västra Götalands län) och 700 000 i Malmö (i Skåne). Trots att dessa storstadsområden är relativt små i internationell jämförelse, bildar de tillsammans med sina angränsande områden en kuststräcka med nästan 5 miljoner människor. Det innebär en nästan dubbelt så stor befolkning som OECD:s genomsnittliga territoriella region av NUTS 2-nivå.

Var och en av de tre regionerna som bildar Western Scandinavia har sina egna specifika utmaningar:

- 1)** Oslo och dess angränsande län Akershus bildar ett storstadsområde med hög produktivitet. Men på grund av den ekonomiska omställningen för att minska beroendet av oljeindustrin, måste utveckla nya ekonomiska sektorer med hög potential för värdeskapande samtidigt som obalanserna i efterfrågan och utbudet av specifik kompetens på de regionala arbetsmarknaderna behöver hanteras. Østfold bör fokusera på att bygga upp ny kompetens och förbättra kompetensutvecklingen för att underlätta en strukturomvandling i tillverkningsindustrin med sikte på verksamheter med högre förädlingsvärde.
- 2)** Göteborg och Västsverige (Västra Götalands län och Halland) har en stark ekonomisk tillväxt efter en framgångsrik omställning till mer kunskapsintensiva verksamheter. I nära framtid behöver man prioritera en utveckling av tätorterna som möjliggör ett förbättrat nätverk, en ökad kunskapsspridning och en ökad regional attraktionskraft.
- 3)** Skåne, som traditionellt har haft en stark innovationskraft, har också genomgått en framgångsrik omställning av ekonomin till mer värdeskapande sektorer, men står samtidigt inför stora utmaningar i och med en låg produktivitetstillväxt och de senaste årens stora inflöden av immigranter som skall integreras på arbetsmarknaden. Skåne fungerar som Sveriges inkörsporr till och från kontinentala Europa i och med

forts. sin starka integration med östra Danmark i Öresundsregionen.

Medan Western Scandinavia utgör ett viktigt fraktnav för både Norge och Sverige, är trafikförbindelserna bristfälliga, framförallt på grund av avsaknaden av gränsöverskridande transportplanering på nationell nivå

Medan de tre storstadsområdena i Western Scandinavia och deras närområden vart och ett står inför sina specifika utmaningar, utgör de tillsammans en viktig transportkorridor och detta ligger till grund för en gemensam intressebas. Korridoren är en av de mest trafikerade i hela Europa – både när det gäller gods- och passagerartransporter. I Western Scandinavia finns Norges största flygplats (Gardemoen i Oslo svarade för två tredjedelar av Norges internationella luftburna godstransporter under 2016) och Sveriges två största hamnar (Göteborg och Helsingborg, där Göteborgs hamn har 130 direktlinjer till destinationer över hela världen). Eftersom Western Scandinavia ingår i Skandinavien-Medelhavskorridoren (ScanMed) i det transeuropeiska transportnätet (TEN-T), har infrastrukturen inom Western Scandinavia förbättrats under de senaste åren (se bild 2). Man har gjort betydande investeringar för att uppdatera väginfrastrukturen (inklusive den fyrfiliga europavägen E6 mellan Oslo och Göteborg som blev färdig 2015). I genomsnitt korsar cirka 2 500 lastbilar och 50 000 personer den norsksvenska gränsen dagligen via vägnätet.

I och med det bristfälliga järnvägsnätet i Western Scandinavia (både mellan Göteborg och Oslo och mellan Malmö och Göteborg) har godstrafiken på räls gradvis

förlorat konkurrenskraft till förmån för vägtransporter, särskilt på sträckan mellan Oslo och Göteborg. För närvarande tar det dubbelt så lång tid för ett godståg att åka från Göteborg till Oslo som det gör för en lastbil. När det gäller passagerartrafiken kör i dagsläget personbilen cirka 30 kilometer i timmen snabbare på denna sträcka än tåget. Av de sju tåg som dagligen kör mellan Oslo och Göteborg i vardera riktningen, är det bara tre som kör i full hastighet (cirka 85 kilometer i timmen).

Vägtransporter är en av de största källorna till utsläpp av luftföroreningar i Western Scandinavia och kommer sannolikt att fortsätta vara det om inget görs. Städer och regioner i Western Scandinavia har satt upp ambitiösa utsläppsmål för perioden mellan 2020 och 2050, men för att uppnå dessa mål krävs åtgärder för att stävja den ökning av vägtrafiken som myndigheterna förutspår under samma tidsperiod. Transportbehovet i Western Scandinavia kommer också att påverkas av yttre omständigheter. Inte minst förväntas öppnandet av den fasta Fehmarn Bält-förbindelsen mellan Köpenhamn och Hamburg under 2028 påverka godsvolymer som passerar genom Western Scandinavias transportkorridor.

Det finns för närvarande liten eller ingen samordning mellan Norge och Sverige när det gäller planering av transportinfrastruktur på nationell nivå. Varje land har sin egna nationella transportplan och gränsöverskridande transportprojekt tenderar att hamna utanför det nationella ramverket för trafikplanering.

Regionala och lokala aktörer har däremot gjort upp-

repade försök att öka medvetenheten om behovet av effektivare gränsöverskridande transportinvesteringar, inklusive i Danmark. År 2013 skrev exempelvis näringslivs- organisationer i både Norge, Sverige och Danmark till sina respektive transportministrar för att påpeka vikten av att agera snabbt. Dessutom tillkännagav transportutskottet i den svenska riksdagen att regeringen bör utveckla en nationell strategi för gränsöverskridande järnvägstrafik för att minska transportsystemets sårbarhet (som en del av förslagen till Nationell transportplan för 2018–2029).

Planen är för närvarande ute på remiss och ett beslut av den svenska regeringen väntas under första halvåret 2018. Sveriges och Norges nationella planer för transportsystemet täcker då samma planeringsperiod (2018–2029).

En ökad integration tyder på att Western Scandinavia har potential att utvecklas till en konkurrenskraftig och attraktiv megaregion

Medan den begränsade tillgången till höghastighets-transporter sannolikt har hämmat den regionala integrationen i Western Scandinavia, har den geografiska närheten mellan storstadsområdena tillsammans med en kombination av historiska band och låga språkbarriärer, utgjort en naturlig grund för en gemensam utveckling.

Även om traditionella indikatorer på ekonomisk integration (såsom befolkningens bosättningsmönster, pendlingsflöden eller sampatenteringsaktiviteter) anger en måttlig grad av ekonomiska kopplingar så tyder de på att integrationen håller på att öka. Kopplingarna är sällan

lika starka mellan alla de tre storstadsområdena samtidigt, men många typer av kopplingar intensifieras.

Till exempel:

- Under de senaste 15–20 åren har Western Scandinavias starka befolkningstillväxt resulterat i en förtätning av befintliga stadsområden, en utvidgning av städerna till närförorter och uppkomsten av nya tätorter längs med kustlinjen.
- En ökning av antalet svenskägda företag i Norge, liksom norskägda företag i Sverige, visar att de ekonomiska kopplingarna mellan de två länderna förstärks. Omkring 20% av de norskägda företagen i Sverige finns i Göteborgsregionen.
- Pendlingsflödena inom Western Scandinavia har också ökat. Detta gäller även mellan Västsverige och Skåne där pendlingen traditionellt har varit liten men där den har ökat med 35% under det senaste decenniet. I Skåne (som är knutet till Danmark via förbindelserna mellan Malmö och Köpenhamn och mellan Helsingborg och Helsingör) är det också av strategisk betydelse att bevara och stärka relationen med Köpenhamn och vidare ner till Hamburg. Detta är inte bara viktigt för Skåne, utan för hela Western Scandinavia.
- Mer än 40% av de fritidshus i Sverige som ägs av norrmän ligger i den svenska delen av Western Scandinavia (mestadels i Västra Götaland).

forts.

Dessutom vittnar andra integrationsfaktorer om att Western Scandinavia har potential att växa ihop ännu mer till en dynamisk och attraktiv megaregion.

- För det första kännetecknas Western Scandinavia av hög livskvalitet i hela området. På nationell nivå rankas Norge och Sverige över OECD-genomsnittet i 7 av de 11 parametrar som mäts i OECD:s Better Life Index (jobb och inkomster, utbildning och färdigheter, bostadssituation, balans mellan jobb och fritid, medborgerligt engagemang, sociala relationer och hälsostatus). Western Scandinavia rankas dessutom över genomsnittet i jämförelse med alla OECD-regioner i alla aspekter i OECD:s måttstock på regionalt välbefinnande (OECD Regional Well-being). Western Scandinavia rankas särskilt högt när det gäller upplevt välbefinnande, sociala nätverk, engagemang för civilsamhället och trygghet. Ett brett utbud av stora kultur- och idrottsevenemang är en av de faktorer som bidrar till att Western Scandinavia upplevs som ett attraktivt område att arbeta, leva och bo i.
- För det andra har Western Scandinavia ett sammansatt och innovativt näringsliv som har underlättat en snabb återhämtning från den globala finanskrisen under 2008–2009. Ekonomin i Western Scandinavia har visat sig vara särskilt robust i samband externa chocker. Efter den globala finanskrisen skedde en snabb återhämtning av BNP per capita, vilken ökade med 5,4% mellan 2009 och 2014. Western Scandinavia stod för runt hälften av Norges bruttofördlingsvärde år 2014 och mer än en fjärdedel (27%) av Sveriges bruttofördlingsvärde

i sektorer med hög produktivitet (dvs. IKT, finans- och försäkring, fastigheter, tekniska- och forskningstjänster och övriga företagstjänster). Alla regioner som ingår i Western Scandinavia utom en, klassades som "innovationsledande" i Europakommissionens Regional Innovation Scoreboard från 2017. Western Scandinavia är hemvist för flera ledande forskningsinstitut, universitet och högre lärosäten (exempelvis Lunds universitet, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Chalmers tekniska högskola, forskningsanläggningarna MAX IV och ESS). Dessa aktörer, tillsammans med andra relevanta offentliga och privata aktörer i Western Scandinavia, kan utveckla ett starkare samarbete för kunskapsdelning och för att styrka befintliga kluster (exempelvis IKT, Life Science, förnybar energi och miljöteknik, fordonsindustri).

Western Scandinavia har en växande men ännu inte fullt inkluderande arbetsmarknad. Mellan år 2000 och 2016, ökade antalet invånare i Western Scandinavia från 4,1 miljoner till 4,8 miljoner. Denna ökning med 17% kan jämföras med den nationella befolkningstillväxten samma period på 16% i Norge och 11% i Sverige. Den viktigaste anledningen till tillväxten är ett stort nettoinflöde av migranter, både från europeiska och icke-europeiska länder (både från andra nordiska länder och från konfliktzoner som Afghanistan, Eritrea, Somalia och Syrien). Jobbtillväxten ökade däremot inte i samma takt som inflödet av personer i arbetsför ålder. Trots den starka ekonomiska tillväxten, har arbetslösheten i Western Scandinavia därför inte sjunkit särskilt mycket under de 7% som var

toppnivån under krisen. Att arbetslösheten inte har sjunkit mer beror också på den ökning som ägde rum i Norge efter det stora oljeprisfallet år 2014. Det har gjort att den minskning vi har haft i de svenska länen inte slagit igenom så starkt i värdena för hela området.

Även om utbildningsnivån i Western Scandinavia är genomgående hög, finns det ändå en bestående brist på högkvalificerad arbetskraft i vissa yrken. Omkring 44% av befolkningen i åldersgruppen 25-64 år (upp till 66 år i norsk statistik) har en eftergymnasial utbildning, vilket är något högre än genomsnittet i Sverige på 42% och Norge på 40%. Det finns en betydande brist på högutbildad arbetskraft som ingenjörer och lärare i vissa delar av Western Scandinavia (exempelvis i Oslo-Akershus och i Göteborg). Det förekommer dock även en brist på mindre kvalificerad arbetskraft inom sjukvård, äldrevård, transport och byggsektorn. Samtidigt har omstruktureringen inom tillverkningssektorn gjort att många arbetare tvingats lämna arbetsmarknaden. Utrikesfödd arbetskraft, som är koncentrerade till storstadsområdena, möter ofta både ekonomiska och sociala barriärer när de söker jobb. Om inga åtgärder vidtas kan obalanserna på arbetsmarknaden göra att produktivitetstillväxten och därmed den ekonomiska tillväxten i Western Scandinavia bromsas upp.

Trots en lång historia med nordiskt samarbete och förekomsten av många gemensamma samarbetsorganisationer och nätverk...

Mot bakgrund av de beskrivna möjligheterna och utmaningarna kan Western Scandinavia dra nytta av den djupt rotade tradition av samarbete som utvecklats på olika

nivåer över tiden. På nationell nivå har det nordiska samarbetet utvecklats under lång tid. Detta i synnerhet under 1950- talet till 1970-talet i och med etableringen av det Nordiska Rådet för ett parlamentariskt samarbete och det Nordiska Ministerrådet för ett tematiskt samarbete på regeringsnivå. Därefter, under 1980-talet och 1990-talet, har ett antal regionala partnerskap etablerats inom Western Scandinavia såsom Svinesundskommittéen, Göteborg-Oslo samarbetet och Öresundskommittéen som numera är omformad till Greater Copenhagen & Skåne Committee. Sveriges anslutning till EU 1995 har dessutom lett till att man har fått tillgång till det interregionala samarbetsprogrammet INTERREG (särskilt genom Öresund- Kattegatt-Skagerrak-programmet och Sverige-Norge programmet).

En viktig grund för samarbetet inom Western Scandinavia lades i och med bildandet av COINCO-projektet (Corridor for Innovation and Cooperation) och besläktade projekt inklusive det ursprungliga COINCO-projektet från Oslo till Berlin (2005-2007) och COINCO North II- projektet (2012-2014). Det senare projektet döptes sedermera om till "the Scandinavian 8 Million City" och var baserat på en vision om att Oslo, Göteborg, Malmö och Köpenhamn tillsammans kunde utvecklas till en flerkärnig megaregion med mer än 8 miljoner invånare med närbesläktat språk och kultur. Projektet koncentrerade sig framförallt på att förbättra transportinfrastrukturen och att undersöka potentialen för en höghastighetsjärnväg, tillsammans med en uppgradering av InterCity X- systemet och en etablering av en grön corridor för godstransporter. En höghastighetsjärnväg skulle kunna

forts. förkorta restiden mellan Oslo och Köpenhamn från nuvarande 7-8 timmar (med långsamt tåg utan direkt anslutning) till 2,5 timmar.

...saknar Western Scandinavia en tydlig vision om vad man vill uppnå gemensamt

Trots att det finns ett stort antal samarbetsorgan i Western Scandinavia har dessa haft en begränsad genomslagskraft. De olika organisationerna har strävat efter att hitta gemensamma lösningar på gemensamma och gränsöverskridande problem inom områden som infrastruktur, arbetsmarknad, klimatfrågor och regelverk. Man har varit framgångsrik när det gäller spridning av kunskap, information och politiska erfarenheter. Samtidigt besitter de flesta befintliga samarbetsorgan bara "mjuk makt". Deras ansträngningar att riva barriärer för att bygga upp ett internationellt mer konkurrenskraftigt område har ofta lett till stor frustration på grund av omfattningen av de juridiska, skattemässiga, rättsliga och andra skillnader som finns mellan Norge och Sverige.

Parterna i Western Scandinavia saknar en tydlig vision om vad man vill uppnå tillsammans. Man har svårigheter att tala med en röst och att argumentera övertygande med sina respektive regeringar. Det mest långtgående försöket att få till stånd en integrerad styrplattform i Western Scandinavia har varit "Den Skandinaviska Arenan", ett gränsöverskridande politiskt samarbetsorgan som tog initiativet till projektet "The Scandinavian 8 million city" och som också fungerade som styrgrupp för projektet. Trots att projektet gav upphov till mycket nytt

tänkande och en betydande datainsamling så lyckades man inte framställa en fullständig kostnads-nyttoanalys av den höghastighetsjärnväg mellan Köpenhamn och Oslo som man propagerade för. Följaktligen genomfördes inte denna investering. Den svenska regeringen har senare valt att prioritera en höghastighetsjärnväg mellan Stockholm och Malmö samt mellan Stockholm och Göteborg och en kommitté under det svenska Näringsdepartementet har kartlagt olika finansieringslösningar för dessa sträckor. Efter att ha misslyckats med sina målsättningar verkar parterna i Western Scandinavia, även på politisk nivå, ha drabbats av en viss nivå av "samarbetsutmattning". En förklaring kan vara det stora antalet samarbetsorgan samtidigt som det saknas ett konkret projekt att enas kring. En följd av denna situation är att Western Scandinavia (som enhet) i dagsläget står långt borta från den politiska dagordningen.

Västra Sverige (Göteborg/Västra Götaland/Halland): Öka produktivitetstillväxten och stärk den regionala attraktionskraften

Västsverige befinner sig i en period med stark ekonomisk tillväxt efter en framgångsrik omställning mot mer kunskapsbaserade näringar. För att den positiva trenden skall fortsätta krävs det att man fokuserar på att utveckla stadsmiljöerna i syfte att uppnå ett mer välfungerande transportnätverk, ökad kunskaps- spridning samt ökad regional attraktionskraft. Samtidigt måste man hantera utmaningarna med att förbättra integrationen av invandrare, bättre anpassa bostadsutbudet samt kompetensen hos arbetskraften. Åtgärder som kan styrka näringslivet

(innovationssystem, kompetensutveckling, infrastruktursatsningar och stöd för entreprenörer och små och medelstora företag) bör fortsätta att vara en viktig prioritering.

Större och bredare arbetsmarknader kan också bidra till att ytterligare stärka produktiviteten och tillväxten hos nyckelnärings. Detta inkluderar även att fortsätta utveckla bättre förbindelser mellan Göteborg och andra städer/tätorter i regionen likväl som med högproduktiva storstäder som Oslo, Stockholm och Köpenhamn.

Konkurrenskraften i kunskapsintensiva och turismrelaterade tjänster understöds av stads- och landsbygdsmiljöer som är attraktiva, både för den kvalificerade arbetskraft man vill locka till sig och för besökare. Stads- och landsbygdsmiljön är alltså en viktig tillgång som man bör vårda med tanke på den ökande globala konkurrensen om både arbetskraft och turister.

Västra Götalandaregionen och Region Halland, tillsammans med kommunerna i området, kan öka den långsiktiga produktivitetsutvecklingen i städerna/tätorterna genom att:

- samarbeta med nationella myndigheter för att utveckla en fysisk planeringsmodell för den funktionella arbetsmarknadsregionen kring Göteborg samt utveckla en anpassad administrativ struktur för att underlätta genomförandet (exempelvis en större regional planeringsmyndighet eller kommun- sammanslagningar)

- utveckla en prioriteringslista för infrastruktur- projekt i Västsverige i samarbete med nationella myndigheter (i Norge, Sverige och Danmark), kommuner, transportoperatörer (hamnar, järnväg, luftfart) som omfattar alternativ för olika offentlig-privata samsamarbetslösningar för att finansiera de valda projekten (effektiviteten i sådant samarbete är beroende av att alla parter aktivt deltar och att åtgärderna integreras i transportplanen samt i de modeller som gäller resursfördelning)

- genomföra en pilotmodell som ger regionerna Västra Götaland och Halland ett gemensamt mandat för planering och samordning av regionala investeringar i innovation

- följa rekommendationen i OECD:s nationella genomgång av regionalpolitiken i Sverige (2017) om att ge

Region Halland och Västra Götalandsregionen mandat att utveckla och samordna den regionala arbetsmarknads- och kompetensförsörjningspolitiken.

Västra Götalandsregionen och Region Halland kan ytterligare stärka sin kultursektor genom att:

- sammankoppla program och nätverk som utvecklats inom kulturstrategin med initiativ för att främja entreprenörskap och att öka arbetskrafts- deltagandet hos de grupper som står längst ifrån arbetsmarknaden (exempelvis nyanlända eller arbetstagare i geografiska områden som har genomgått en omställning av ekonomin)

forts.

- utveckla en integrerad strategi för turism för Västsverige som kan utgöra en gemensam utgångspunkt för att prioritera nya marknader, ett gemensamt varumärkesbyggande och marknadsföringsinsatser, som synliggör kopplingarna mellan markanvändning, turism, innovation och infrastrukturutveckling på lokal och regional nivå och som styrker de gränsöverskridande relationerna.
- utveckla en gemensam plattform med högre utbildningsaktörer i regionen i syfte att öka antalet internationella studenter i Västsverige. Detta inkluderar åtgärder för att identifiera barriärer mot internationella studentutbyten samt att erbjuda bättre administrativ support.

SAMMANFATTNINGAR

11

Branschprognoser

INNEHÅLL:

Kompetens- och rekryteringsbehov	s54	Juridik, ekonomi, vetenskap, teknik –	
Hälsa- och sjukvård, vård och omsorg.....	s55	företags- och konsulttjänster.....	s61
Utbildning.....	s56	Besöksnäring	s62
Handel.....	s57	Uthyrning, fastighetservice, resetjänster –	
Gröna näringar	s58	företagsstödttjänster.....	s63
Bygg & anläggning	s59	Transport och magasinering.....	s64
Offentlig förvaltning.....	s60	Tillverkningsindustrin.....	s65

Kompetens- och rekryteringsbehov

SAMMANFATTNINGAR

Region Halland har tagit fram en övergripande rapport om Hallands framtida kompetens- och rekryteringsbehov fram till år 2030. För att få en mer fördjupad kunskap om branscherna i Hallands framtida kompetens- och rekryteringsbehov har flera yrkesprognoser tagits fram.

Arbetsmarknaden i Hallands län beräknas växa med närmare 15 000 sysselsatta fram till år 2030. Framförallt är det välutbildad arbetskraft som efterfrågas. Arbetskraft med 3-årig gymnasieutbildning och eftergymnasial utbildning ökar, medan arbetskraft med utbildning kortare än 3-årigt gymnasium minskar.

Skillnader råder mellan yrkes- och utbildningsstruktur på Hallands arbetsmarknad. Tillväxten på sysselsatta med gymnasieutbildning är betydligt högre än motsvarande utbud. År 2030 beräknas ca hälften av alla arbetstillfällen i länet kräva gymnasieutbildning, medan endast en knapp tredjedel av arbetskraften beräknas ha gymnasieutbildning som högsta utbildningsnivå. Behöver vi rusta oss på annat sätt för att möjliggöra denna kompetensförskjutning?

Utöver de nästan 15 000 sysselsatta som den ökade tillväxten i Hallands län bidrar med i direkt rekryteringsbehov fram till år 2030 tillkommer ersättningsrekrytering för de närmare 46 000 sysselsatta i Hallands län som beräknas gå i pension fram till år 2030. Det innebär att det totala rekryteringsbehovet fram till 2030 uppgår till ca 60 000 sysselsatta. Omräknat till ett årligt rekryteringsbehov motsvarar det nästan 3 400 per år. Rekryteringsbehov finns inom alla branscher i Halland.

Störst behov beräknas finnas inom hälso- och sjukvård, vård och omsorg, följt av utbildning, handel, gröna näringar, bygg och anläggning samt offentlig förvaltning. Region Halland har gett WSP i uppdrag att analysera hur tillväxten, pensioner och rekrytering för olika yrken kommer att se ut inom ett flertal branscher i Hallands län fram till år 2025. På följande sidor visas en sammanfattning av dessa branschers framtida rekryteringsbehov till följd av förväntad tillväxt och pensioner.

1.

Hälso- och sjukvård, vård och omsorg

Antalet sysselsatta inom hälso- och sjukvård, vård och omsorg ökar

Branschen Hälso- och sjukvård, vård och omsorg i Hallands län sysselsätter idag drygt 22 500 personer. Fram till 2025 beräknas tillväxten på antalet sysselsatta uppgå till ca 24 200 personer.

inom vård och specialavdelning, följt av specialistläkare, grundutbildade sjuksköterskor, medicinska sekreterare/vårdadministratörer samt tandsköterskor.

Stora pensionsavgångar väntar

De sysselsatta inom hälso- och sjukvård, vård och omsorg i Hallands län har en relativt hög medelålder, vilket medför stora kommande pensionsavgångar. Totalt beräknas 5 300 sysselsatta gå i pension fram till år 2025, vilket motsvarar en fjärdedel av de sysselsatta inom branschen idag.

7 000 sysselsatta behöver rekryteras fram till år 2025

Till följd av de stora pensionsavgångarna beräknas rekryteringsbehoven vara relativt stora under perioden. Det totala rekryteringsbehovet beräknas uppgå till 7 000 sysselsatta under perioden fram till år 2025.

Störst rekryteringsbehov av undersköterskor

Vissa skillnader kan ses mellan rekryteringsbehov inom hälso- och sjukvården respektive inom vård och omsorg, där det största rekryteringsbehovet finns inom vård och omsorg. Inom vård och omsorg förväntas det största rekryteringsbehovet vara för undersköterskor inom hemtjänst, hemsjukvård och äldreboende, följt av vårdbiträden, personliga assistenter, vårdare/boendestödare och geriatriksjuksköterskor. Inom hälso- och sjukvård beräknas störst rekryteringsbehov för yrkena undersköterskor

2.

Utbildning

Sysselsättningen beräknas öka inom branschen utbildning

Branschen utbildning sysselsätter idag knappt 15 400 personer i Hallands län och beräknas växa till närmare 17 000 personer år 2025.

En femtedel av de sysselsatta går i pension till år 2025

Pensionsavgångarna beräknas öka under perioden fram till år 2025 till följd av åldersstrukturen i branschen. Från dagens nivå på ca 250 till nästan 400 per år. Det innebär att nästan 3 300 av dagens sysselsatta beräknas gå i pension under perioden fram till år 2025, vilket motsvarar en femtedel av branschens sysselsatta i Hallands län idag.

4 700 behöver rekryteras fram till år 2025

Inom branschen utbildning beräknas det totala rekryteringsbehovet till följd av tillväxt och pensionsavgångar uppgå till drygt 4700 personer.

Störst rekryteringsbehov av grundskollärare

Grundskollärare är det yrket med störst rekryteringsbehov inom branschen. Ungefär 900 grundskollärare behöver rekryteras i Hallands län under perioden. Stort rekryteringsbehov finns även för förskollärare, barnskötare och gymnasielärare.

3.

Handel

Antalet sysselsatta beräknas öka inom handeln

Handeln i Hallands län sysselsätter idag nästan 20 500 personer. Sysselsättningen beräknas öka med drygt 1 900 personer fram till år 2025.

Relativt små pensionsavgångar

Åldersstrukturen inom branschen, där mer än en tredjedel av de sysselsatta är 30 år eller yngre, medför att antalet pensionsavgångar är relativt små. Totalt förväntas drygt 2 600 sysselsatta inom handeln att gå i pension fram till år 2025.

4 500 behöver rekryteras fram till år 2025

Ett totalt rekryteringsbehov förväntas om drygt 4 500 sysselsatta fram till år 2025.

Störst rekryteringsbehov av butikssäljare

Störst rekryteringsbehov beräknas uppstå för yrkena butikssäljare fackhandel och butikssäljare dagligvaruhandel, följt av företagssäljare, lager och terminalpersonal samt motorfordonsmekaniker och fordonsreparatörer.

4.

Gröna näringar

Antalet sysselsatta beräknas minska svagt inom gröna näringar

Branschen gröna näringar sysselsätter idag 13 600 personer i Halland, och beräknas minska något med knappt 300 sysselsatta fram till år 2025.

En femtedel av dagens sysselsatta pensioneras fram till år 2025

Totalt väntas 3 000 personer inom gröna näringar gå i pension fram till år 2025, vilket motsvarar ca 20 procent av alla sysselsatta idag.

2 700 behöver rekryteras fram till år 2025

Trots att tillväxten på sysselsatta beräknas minska något leder pensionsavgångarna till att ungefär 2 700 behöver rekryteras fram till år 2025.

Störst rekryteringsbehov inom jordbruksyrken

Störst rekryteringsbehov beräknas för yrkena uppfödare och skötare av lantbrukets djur, växtodlare och djuruppfödare samt odlare av jordbruksväxter, frukt och bär.

5.

Bygg & anläggning

Ökad tillväxt på arbetskraft inom bygg & anläggning

Tillväxten på arbetskraft i Hallands län beräknas öka inom bygg & anläggning från nära 10 700 sysselsatta till 11 200 år 2025.

En femtedel av dagens sysselsatta pensioneras fram till år 2025

De årliga pensionsavgångarna beräknas vara relativt konstanta, från 170 personer till knappt 190 personer år 2025. Totalt beräknas pensionsavgångarna uppgå till 1 900 under hela perioden, vilket motsvarar 18 procent av branschens sysselsatta idag.

2 400 sysselsatta behöver rekryteras fram till år 2025

För bygg & anläggning beräknas det totala rekryteringsbehovet uppgå till drygt 2 400 sysselsatta fram till år 2025, varav nära 80 procent är relaterade till pensionsavgångar.

Störst rekryteringsbehov av träarbetare/snickare

De största rekryteringsbehoven beräknas uppstå för yrkena träarbetare/snickare, följt av installations- och serviceelektriker, VVS-montörer, anläggningsarbetare och målare.

6.

Offentlig förvaltning

Antalet sysselsatta inom offentlig förvaltning beräknas öka starkt

Branschen sysselsätter idag ca 6 300 personer. Tillväxten på sysselsatta inom offentlig förvaltning i Hallands län beräknas öka med drygt 1 000 sysselsatta fram till 2025.

Drygt en femtedel av dagens sysselsatta väntas gå i pension till år 2025

Totalt beräknas ca 1 300 sysselsatta inom branschen offentlig förvaltning gå i pension fram till år 2025. Det motsvarar en andel på 22 procent av dagens sysselsatta.

2 400 behöver rekryteras fram till år 2025

Ett totalt rekryteringsbehov om nästan 2 400 sysselsatta beräknas under perioden fram till och med år 2025.

Störst rekryteringsbehov av planerare och utredare

De största rekryteringsbehoven beräknas uppstå för yrkena planerare och utredare, kontorsassistenter och sekreterare, socialförsäkringshandläggare, poliser samt skattehandläggare.

7.

Juridik, ekonomi, vetenskap, teknik – företags- och konsulttjänster

Antalet sysselsatta inom juridik, ekonomi, vetenskap, teknik beräknas öka starkt

Branschen sysselsätter idag ca 5 700 personer. Tillväxten på sysselsatta inom juridik, ekonomi, vetenskap, teknik i Hallands län beräknas öka med nästan 750 sysselsatta under perioden fram till 2025.

Nästan en fjärdedel av dagens sysselsatta väntas gå i pension till år 2025

Drygt 1 300 sysselsatta inom branschen beräknas gå i pension fram till år 2025. Det motsvarar en andel på 23 procent av dagens sysselsatta.

2 000 behöver rekryteras fram till år 2025

Ett totalt rekryteringsbehov beräknas på drygt 2 000 sysselsatta under perioden fram till och med år 2025.

Störst rekryteringsbehov av redovisningsekonomer

De största rekryteringsbehoven beräknas uppstå för yrkena redovisningsekonomer, följt av företagssäljare, ekonomiassistenter, revisorer samt kontorsassistenter/sekreterare.

8.

Besöksnäring

Besöksnäringen – en tillväxtbransch

Besöksnäringen i Hallands län sysselsätter idag ca 8 000 personer. År 2025 beräknas branschen sysselsätta drygt 9 000.

Ung arbetskraft

Det är en stor andel av de sysselsatta i branschen som är unga. Ca 40 procent inom branschen i Hallands län är 25 år eller yngre, vilket gör att pensionsavgångarna blir mycket få. Knappt 700 av dagens sysselsatta beräknas gå i pension under perioden fram till år 2025. Det motsvarar endast 8 procent av dagens sysselsatta.

1 600 personer behöver rekryteras fram till år 2025

Inom besöksnäringen beräknas det totala rekryteringsbehovet till följd av pensionsavgångar och tillväxt uppgå till ca 1 600 personer. Huvuddelen av detta rekryteringsbehov är till följd av att branschen växer.

Störst rekryteringsbehov bland restaurangyrken

Restaurang- och köksbiträden är det yrke som beräknas uppvisa högst rekryteringsbehov. Även andra restaurangyrken såsom kockar och kallskänkor samt hovmästare och servitörer uppvisar stora rekryteringsbehov, men även butiksäljare och städare.

9.

Uthyrning, fastighetservice, resetjänster – företagsstödtjänster

Antalet sysselsatta inom uthyrning, fastighetservice, resetjänster beräknas öka

Branschen sysselsätter idag närmare 6 000 personer, och beräknas öka med drygt 650 sysselsatta under perioden fram till 2025.

Stor andel yngre arbetskraft inom branschen leder till små pensionsavgångar

En tredjedel av de sysselsatta inom branschen är 30 år eller yngre. Detta bidrar till att pensionsavgångarna beräknas vara relativt små fram till och med år 2025. Totalt beräknas närmare 1 000 sysselsatta inom branschen gå i pension fram till år 2025.

1 600 behöver rekryteras fram till år 2025

Det totala rekryteringsbehovet för perioden uppgår till ca 1 600 sysselsatta.

Störst rekryteringsbehov av städare

De största rekryteringsbehoven beräknas uppstå bland yrkena städare, följt av servicearbetare, vaktare och ordningsvakter, arbetsförmedlare samt trädgårdsanläggare.

10.

Transport och magasinering

Antalet sysselsatta inom transport och magasinering ökar svagt

Branschen sysselsätter idag närmare 6 000 personer. Tillväxten på sysselsatta inom transport och magasinering i Hallands län beräknas endast öka med knappt 100 sysselsatta under perioden fram till 2025.

Drygt en femtedel av dagens sysselsatta väntas gå i pension till år 2025

Sammantaget beräknas drygt 1 200 sysselsatta inom branschen transport och magasinering gå i pension fram till år 2025. Det motsvarar en andel på 22 procent av dagens sysselsatta.

1 300 behöver rekryteras fram till år 2025

Rekryteringsbehoven styrs huvudsakligen av kommande pensionsavgångar. Det totalt rekryteringsbehov uppgår till ca 1 300 sysselsatta under perioden fram till och med år 2025.

Störst rekryteringsbehov av lastbilsförare

Störst rekryteringsbehov beräknas uppstå för yrkena lastbilsförare, buss-och spårvagnsförare, taxiförare, brev- bärare och postterminalarbetare samt lager-och terminal- personal.

11.

Tillverkningsindustrin

Antalet sysselsatta beräknas minska inom tillverkningsindustrin

Tillverkningsindustrin i Hallands län sysselsätter idag knappt 16 000 personer, och beräknas minska med drygt 1 400 sysselsatta fram till år 2025.

Ökande pensionsavgångar

Åldersstrukturen inom branschen leder till att antalet pensionsavgångar förväntas öka för varje år. Från dagens ca 170 per år till att nästan fördubblas till över 330 pensionsavgångar år 2025. Sammantaget beräknas drygt 2 500 sysselsatta gå i pension fram till år 2025, vilket motsvarar 16 procent av dagens sysselsatta i branschen.

1 100 behöver rekryteras fram till år 2025

Trots att tillväxten på sysselsatta beräknas minska leder pensionsavgångarna till att ungefär 1 100 behöver rekryteras fram till år 2025.

Störst rekryteringsbehov av maskinställare och maskinoperatörer

Störst rekryteringsbehov beräknas för yrkena maskinställare och maskinoperatörer metallarbete, följt av underhållsmekaniker och maskinreparatörer, övriga maskinoperatörer, lager- och terminalpersonal samt svetsare och gasskärare.

